

Ljubljanski

VOJON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 11.

V Ljubljani 1. listopada 1891.

Leto XI.

Satura.

Levstiku Francetu.

So feiert ihn! Denn was dem Mann das Leben
Nur halb ertheilt, soll ganz die Nachwelt geben.
Goethe.

17.

Lepó ubrano, stiki, zazvenite,
Prijatelju in móžu posvečeni,
Spomine žalostno-vesele mēni,
Rojakom vi na novo prebudite.

Ni treba, vēm, da njega mi slavite,
Ki lōvor krasi vedno ga zelēni,
Ob čēlo svēto, jasno mu spleteni:
Ljubezen mojo le vi zānj odkrite.

In ta razvnetost ni človekomolje,
Katero ljubljencu slepó se klanja,
Povzdignjé ob troških ga resnice.

Iz samemu nevdržne krēpke volje
Vzkipēva duša mi od spoštovanja,
Ko se na moško njega spomnim lice.

19.

Vzpodžigati slovensko domovino,
Mladenič ti gojil že kopnenje,
In svoje nji posvetil vse življenje
Izvršujé to željo si jedino.

Podaril nji si mnogo dragotino,
Pel dōkaj hvale ji na počēšenje,
Na rādot našo, pōnos in strmenje
Razkril jezika našega vrlino.

Postavil rod ga tebi na gomili
In spomenik ti v rōjstveni je vāsi,
Hvaležnosti do tebe dvojni priči.

Takó ljubezni čustvo mēne sili,
Da slēharn stikov teh se tebi glāsi
In spomenika ónādva odiči.

18.

Egipet zgradil skalne piramide,
Za kralje svoje trdna je grobišča,
Mené, da vānje njih ostankov blišča
Temnít prenaglo drzni čas ne pride.

In res, Egiptu slava ne zaide:
Ta mrtvecev ohranijo svetišča
Oblastnosti še dolgo mu skrovišča,
Prej nego časnost z večnostjo se snide.

Vladár med nami duševni postavil
Svoj spomenik za naših vnukov vnuke
Po svojih ti nesmrtnih sam si delih.

A moj popir bi tebe naj oslavil.
Vsaj kolikor so kralje tajne kljuge
Egiptovskih pismárjev odslovelih.

20.

Slovenija že mnoge porodila
Junake in možé je učenosti,
Ki zmāgavne njih duševne kreposti
Dežel nam tujih ljudstva so slavila.

Veljakom svojim tebe uvrstila,
In tvojega duhá je velikosti
Odprla slave svoje hrām svetlosti,
Kjer mesto vredno ti je odločila.

Kar matere Slovenije hvaležnost
Za delo tvoje, rōdu plodovito,
Primerōma ta venec bodi záse.

Krepóst le in besede tvoje nežnost
In oduševljenje že dolgo krito
Vseh mojih pesmij náte pōji glāse.

21.

Temné privlekle so nam oblačice
Nad glávo po izgubi se Prešérna,
In vzdihala že srca malovérna,
Da pevske nam umolknejo modrice.

Nebesa čula vzdihov naših klice,
In milost njih odloči neizmérna,
Zahvala jim tisóčkrat tisóčérna,
Da ti nebeske služil te device.

Prešérnov najdostojnejši naméstuik,
Pojóč razvnelal ti domú sinóve,
Nevstrašen kazal pot si jim prosvete.

Bodočnosti nam lepše blagovéstnik,
Navdušen svojca te Slovenec zóve,
In kdo nas duše ne pritrja vnete?

23.

Kóvino naj zlató imam pisalo
In tvojega vso visokost jezika,
Da pravo cenó tvojo mi naslika,
Peró nikakor ne bi poskušalo.

Karkoli pisal, vse ubogo malo
Za mojega biló bi učénika,
In kakor luči senca se umika,
Resnici bi nasproti se skrivalo.

Kar tebi redkih svojstev Bog podaril,
Katero te obseva s takim svitom,
Kakó bi, kakor čutim, dopovédal?

Srčnosti duh je tvoje, ki ustvaril
Pod vsezmagljive je resnice štítom,
Kar strup zavisti bi zaman razjédal.

25.

Filistru kdo razlagaj, da podobe,
Od marmorja ne izdelava tésla,
Koristi bi propóved ne prinéšla,
Bedák lehkó grohóče se ti v zobe.

Nas ti učil si, da je svet narobe,
Voják brez méča in brodnik brez vésla,
Da znanstvo le nam jédro bodi gésla,
In štít, oklep ne od kresilne gobe.

Filisterstvu med nami nékdaj rasla
In daues bujao zóri mu pšenica,
Umetnost, znanost pástorki gojúno.

Ne, že nevednost se je prenapasla,
In brdkih strelcev vrže jo pušica:
Duh tvoj nas vódi, njega mi slavimo!

22.

Imena vreden tvojega rojaka,
Nikdár ga ni, kdor tebe ne spoštuje,
Čegáver luč duhá nam razsvetljuje
Težavna pota našega koraka.

Po kómer se Slovencev kri pretaka,
In kdor srce in róko posvečuje,
Da čast, blaginjo národu vzvišuje,
Poslavlja dúševnega te junaka.

Navdahnjen domorodnega ponosa,
Spoštljivo tebe se veščák spominja
In gleda náte, znanja velíkana.

Zasméh imé naj njega ožigosa,
Kdor s pametnikov sodbo se ne strinja:
Da ti si vzor učénega Slovana.

24.

Držati ne morem je besede,
Ki proti volji žije v duši skrita:
Da lepših dnij že jutro se nam svita,
Del hvale, kómu gré iz naše srede?

Nevstrašnost v borbi je krepila dede,
Ko trla jih krivica je očita:
Srčnost jednako tvoja plemenita
Nikdár poznala ni strahóte blede.

Očetje za dežele so blaginjo
Ponosno darovali kri junaško,
Zató njih slave zvezda ne ugasne.

Jezika drágo braniti svetinjo,
Moč ti duhá posvetil si orjaško:
Zahvale tebi ni dovolj stoglasne.

26.

Bázórom časa nádepoln izročil
Duhá posétev si čvrstó in zdravo,
Da vzrási dómu na korist in slavo,
Kadár nebeski bode sklep odločil.

Mehkužne sólze nisi ti potočil,
Ne zdvojen gledal góri na víšavo,
Ker ni za dela tvojega težavo
Národu žetve dan takój napočil.

Kalí sedáj bohótno sétev žéne,
Vreména divje nas ni strah oblásti,
Da bi zavidna jo na tlá podrla.

Možé pri nas, mladeniče vzbujéne
Razjéda ogenj tvoj po dóma části:
Vstajenja dan oznanjajo njih grla!

27.

Arkadski sestra naša ni dežela:
Odklér se zánjo zvédelo na sveti,
Boréča se je mórala trpeti
Od mesta vélikega nam do sêla.

Sedáj veselega zavrísni čêla,
Slovenec, muk so naših vzdíhi šteti:
Duhóve mláde vidim plameneti,
Njih bode luč do zmotra nas privêla

Nesmrtnost vrlim ónim vsem rojakom,
Ki dom branili z méčem, ki s peresom
Kazali nam stezê so do povzdigê!

Da našim svet udêlan je korakom
In duh pod tujstva ne mrjê izesom,
Sad naših móž napórov je in brige.

29.

Cerkvé stebri so svétí mučéniki:
Ne lev in tiger, méč ne, strup in ječa,
Koló in križ, grmáda plameneča,
Vse ni uklónilo jih pred maliki.

Plačilo krone so v nebés jim diki
In rádot, skrita nam, na vek trpeča,
Ker njih le rajska vnémala je sreča,
Ne svet in njega hitrobéžni miki.

Stebêr najvišjih znanosti óčetni,
Dovôlj si zléga tudi ti poskušal,
A zvest resnice držal se zakona.

Mož v bridkih duéah, ob uri mož prijetni,
Klic svojega le génija si slušal:
Zaslúžena části je tvoje krona.

31.

Trpljenja tvojega so pôtné srage
Porósile nam delo tvoje uma,
Ki si vršil brez vsakega je šuma,
Gojêč nazore vzvišene in blage.

Ko dan zasije dúševne mu zmage
In se národa veselí ga truma,
Takrát slovenska stvar ne bode gluma,
Zabavajoča nam slovanofage.

Predolgo že nas duh temê pritiska,
Zapój, Slovenec, skoro zalelujoč,
Jedín po misli kakor brat po krvi.

A kádar lúči rod vesel zavriska,
Spoznáj hvaležen, da si za prebujo
Trpinov njega ti najprvih prvi.

28.

Naródoval sin si ljubil ga do gróba,
Ko zánj sréc ti móško in značajno
In tolikrat izpričano sijajno
Odrekala pritlikavcev je zlóba

A kar na tebi zagrešila dóba,
In kar je znano, kar ostane tajno,
Prebil si móž in trdil neomajno,
Da nóčni mrak premaga dné blisčóba.

Nasprotnikom si krívdo ti odpustil,
Vedóč, da pride dan spoznanja resni,
Ko loči rod iz stóklase pšenico.

Tedáj ne bodem niti jaz izustil
O te čestitve prilíki slovesni
Besede žale na mrtvó krivico.

30.

Elíja vzdignil na ognjenih kólíh
Iz praha je v visoka se nebésa,
Kjer bliska in grmí, da zémľjo stresa
In se razlega po vrhéh in dólíh

Žareči tebe vzneseš duh v minólih
Dneš je nad pógled našega očesa:
Srd bóbnel tvoj na trda njih úsesa
In stréle metal po glavah ohólih.

Nevihste šum prirodi je koristil,
Četudi palo, žrtev njega jeze,
Drevés katero gozda in drevesce.

Gnjev tvoj obzorje nam duhá izčistil,
In tvojega peresa je poteze
Peró se naše balo in peresce.

32.

Umrló je teló, tvoj duh nam žije,
Ki tvoja v sebi hranijo ga dela,
Katerih cena bode še slovela,
Ko srečnejšim zanamcem soluce sije.

Doklér sréc slovensko jedno bije
In rod slovenska bode pesem grela,
Dotléj ni straha, da bi zatemnela
Poštena slava naše donacije.

Ob grobu tvojem brat objémi brata,
In čustvo jedno vsakega prešini:
Ljubezni čustvo za národa srečo.

A véz mogočnega jedinstva zlata
Možé jeklene združi domovini,
Oblasno vojsko, nje ugled branečo.

Jož. Cimperman.

Bolníci.

Po tesni tvoji sobi
 Dan solnčen je razlit;
 Hvaležno sklepaš roke,
 Ko gledaš božji svet.
 Glej, jasno sveti zunaj
 Na hrib in log in vrt . . .
 Prekrasen svet pravljčin!
 Na vek ti je zaprt . . .
 Nikdár, deklè ubogo,
 Stopilo nisi vánj:
 Ta sobica je zibel
 In grob je tvojih sánj!
 Prebridka dóba tvoja:
 To sključeno teló
 Od nékdaj prikovano
 Na posteljo je to!

In vender, ko se z ulic
 Vesel oglašá smeh,
 Kaj vidim — lahna rádot
 Iskri se ti v očeh?

Tam zunaj se življenja
 Raduje zbor otrok,
 In ti? Na ustnih tvojih
 Igrá nasmeh, ne jok?

Uklanjám se spoštljivo
 Duševni móči tej —
 Oh, koliko prebiti
 Biló ti je doslej,

Da vpričo tuje sreče
 Ne žali te spomin
 Telesnega trpljenja
 In srčnih bolečin! —

A. Funtek.

Poslednji dan.

Napočil je poslednji dan,
 Grobóv odprlo se nešteto;
 V dolino jozafatsko sveto
 Prihitel sléharu je zemljan.
 Trobente angelske ukaz
 Teló je tudi méni vzbudil.
 Pred božji přestol sem se zgrudil,
 Pokril z rokámi si obraz.

*Grešil sem mnogo, večni Bog,
 Opustil mnogo dél zaslužnih,
 Svetá iskal veselj mehkužnih,
 Zlovoljen nosil križ nadlog.

A dal mi sreče svet ni vès —
 Zató mi bodi sodba mila!
 Ko smrt mi je oči zakrila,
 Od svéta vzel sem s sabo — kès!*

Priplaval angelj je krilát;
 Na mé je milo Bog pogledal . . .
 Kaj čaka me, sem se zavedal,
 In prvič srečen bil takrát.

Bistrán.

4000.

(Času primerna povest iz prihodnjih dob. Po vzorih dr. Ničmaha napisal dr. Nevésekdo.)

(Dalje.)

stopilo je vseh deset proštov, in razvrstili so se pred prestolom svojega nadškofa, prav takó, kakor se zberó lastavice na jesenski veji, ko se odpravljajo na solnčni jug.

»Kakšna je želja tvoja, prijatelj in proš Ambrozij?«

S tresočim glasom je govoril nadškof te besede. Takrat pa so se pozlačeni stropovi velikanske dvorane razkrojili pred pogledom moje duše, in hipoma se ji je razgrnilo zeleno zračno mórje, sezajoče daleč tjá do modrih vrhov orjaškega Himalaja. In staremu Himalaju na ledeni glavi si sedél še vedno v nebeškem svojem svitu, veličastni angelj Azrael! In zornožareče peruti si razprostiral v sinji zrak, da moje človeško okó niti ni moglo ugledati krajev, kamor sta v tistem trenutku sezala rdeča meča tvojih rámen! Angelj Gospodov pa je upiral bisernato okó na starega nadškofa in prošte njegove, zbrane kakor jesenske lastavice okrog svetlega prestola. In vsaka črta se je gibala božjemu angelju na večnem obrazu, in pristen nebeški nasmeh je pregnal vsako ostrost z njega. Azrael, poslanec Gospodov, smijal se je, in njegov nasmeh je šinil kakor gorka južna šapica stari zemlji po otrpli vršini, in v pozni jeseni je zacvetela livada, pognalo sléharo drevó!

»Kakšna je želja tvoja, prijatelj in proš Ambrozij?«

Stari proš skloni svoje teló in izpregovori sladkó: »Prihajamo čestitat tvoji svetlosti in visokosti!«

»Čestitat?« začudi se nadškof, »in na čem?«

»Na modrosti tvoje svetlosti in visokosti!«

»Kakó se kaže ta modrost?«

»V najnovejšem presvetlem dekretu!«

»Tudi vi se divite temu dekretu?« zaihtí sivi nadškof.

»Divimo se mu in povzdigujemo ga do néba, celsissime!«

»Vi vsi se hočete poprijeti dobrot tega dekreta?«

»Deset nas je tukaj proštov«, zahití Ambrozij, »in vsi smo, razsvetljeni po blaženem Antonu od Kala, sklenili soglasno, da se poprimemo teh dobrot.«

Nadškof stisne roko v pest in izpregovori osorno: »Za Bóga! *Natura non dedit!*«

»Kaj?« in že se hoče razvneti priletni gospod, ako bi se ne spomnil še v pravem hipu, da stoji pred višjim pastirjem svojim. Pobožno udano zavije oči proti nebu in reče ponižno: »Dedit! Dedit!«

Prav takó so govorili licemerci devetnajstega stoletja, zavijajoč oči, zmiraj Boga nosèč na jeziku, in grešèč za sléharnim plotom, če je ravno prilika nanesla!

Vladika se nekaj časa zamisli, da pomirí valove svoje jeze, ki mu pluskajo po razburjeni duši.

»Odstopite vsi!« izpregovori končno, »in služabnik Gregorij, zapiši, kakšno družico si izbere vsakdo proštov naših. Nadškofjo svojo odločbo sklenemo in izrečemo pozneje!«

Deset proštov obkoli nadvikarija Gregorija; ta pa zapiše imena izvoljenk, katere so bile namenjene za emonske proštije.

V tem vstopi zopet sluga in naznani, da si želi štiristo kanonikov pred škofa svojega.

»Vseh štiristo!« zaječí nadškof Martinus.

»Vseh!«

Res prikoraka v dvorano polnoštevilna tolpa rdečih kanonikov. Takó se vsipljejo pred vladiko svojega, kakor se vsiplje zreli sad z drénovega drevesa, če ga otreseš v pozni jeseni.

Izbrali so si svojega govornika, gospoda rdečih, zalitih lic in okroglega trebuha. Vso noč je koval primeren ogovor; čuda torej ni, da mu teče sedaj beséda kakor méd. Najprej blagoslavlja sebe in ves kapitelj »strožje observancije«, da so po božji milosti ućakali čase najnovejšega presvetlega dekreta. Zahvalja višjega pastirja za milosti in dobrote, katere odsevajo iz tega dekreta. Na dolgo in široko razklada, kakó je nekje v stari knjigi izteknil izrek, da podpira gospodinja hiši tri ogle, mož pa samó jednega. Bistroumno, kakor je bilo dano gospodu rdečih lic in okroglega trebuha, dokazuje, da je omenjeni izrek pristno zlató, ki bodi čislano tudi v sedanjih dóbah. Prestopivši na podrobnosti, našteva opravila, bremeneča sléharno korarsko hišo. Koliko je treba pometati, beliti, čistiti, umivati, prišivati gómbov, po-

spravlјati, in vse to dan za dnevom! Koliko se pogubi, koliko pokrade! Kakó vse drugače bode, če se dobí gospodinja, ki bode hiši podpirala tri ogle in katero bodo s hišo družile marsikatero dobrosti. Nató prestopi na vzvišeno stališče ter hvali Bogá in škofa, da se mašnikom sedaj godi takó dobro. Dokazuje pa zopet toli bistrourmno, kakor po navadi, da so bili nekđaj krutejši časi, ko so mučili in morili Gospodove služabnike. Živo popisuje poslušalcem, kakó je bilo tedaj, ko so barbari pribili svetega Petra na križ in obglavili svetega Pavla. Govori o preprostih dušah, do cela prepričanih, da se takšni časi ne morejo več vrniti. Govornik pa razklada jako ognjevito, da živé mašniki sedaj še srečno in mirno, da se pa lahko čez noč izpremení razmerje, da se vzpneta barbarstvo in liberalstvo do nekdanje mogočnosti svoje. »In ako nas bodo«, govori svetlolični mož, razvnet od svetega ognja, »in ako nas bodo preganjali, kakor so nekđaj preganjali Kristusove apostole in učence, ako nas bodo vlačili po shodnicah in nam grenili vsak trenutek življenja, kje naj si iščemo prave ljubezni in tolažbe, če ne pri tovarišicah, podeljenih nam po najnovejšem svetlem dekretu?« Nató se postavi na strogo cerkveno stališče, ki je vselej in povsod odločilno kanonikom »strožje observancije«. Po njega prepričanju bi smel in mogel trditi le duševen slepec, da bi bil najnovejši presvetli dekret cerkvi kot takšen na kvar. Ravno narobe! Ponovil bi se óni čisti in blaženi Benjaminov rod, odprl bi se studenec, iz katerega bi sveta cerkev zajemala svoje mašnike, po rojstvu že namenjene za svoj poziv. »Ako bi sam blaženi Anton od Kala — takó končá kanonik svoj govor — »zasedel stolico Svetega Nikolaja, menimo, da bi izdal prav ta presvetli dekret, s katerim si je tvoja prejasnost in premilost pomnožila slavo in mir!«

»In vi hočete biti deležni dobrot svetega dekreta?« vpraša nadškof.

»Hočemo! Soglasno smo sklenili!«

»Vsi?«

»Vsi!«

»Stopite k služabniku Gregoriju, in ta piši!«

Vseh štiristo kanonikov se gnete okrog mize ubogega Gregorija, in ta piše in piše, da ga prstje bolé in da mu znoj kaplja na beli popir, kamor zapisuje svojih kanonikov srčne želje.

Sivi nadškof pa v tem vzprejema druge prosilce. Prihajali so, kakor prihajajo osé na medeno hruško, in vrata so si podajali iz roke v roko. Polnoštevilno se je zbrala vsa »skrajna« stranka, in vsakdo v nje vrstah je gojil željo, da bi se udeležil dobrote najnovejšega pre-

svetlega dekreta. Višji pastir pa je pod težo svojega zatega ornata kár omagoval na zlatem prestolu, in zeló sem se čudil, da ga ni tedaj treščila káp v smrti temne prepade. Iz težka dvigne trudno lice in z mrtvim pogledom premeri zbrane prosilce v širi dvorani. Vsi pričakujejo, težkó pričakujejo končne odločbe.

»Vsi ste zbrani«, pričnè archiepiscopus, »in polnoštevilno vas vidim pred svojim prestolom. Niti jednega ne pogrešamo! Pač, pač, Andrej, stari kapelan Svetega Jakopa župe, ta je izostal, njega pogreša naše okó! Benedicite! Benedicite!«

Prezgodaj se je razveselil nadškof Martinus! V tistem hipu se namreč odpró vrata, in v dvorano prisope — ker komaj hodi — stari kapelan Andrej. Putika mu je mučila ude, zató mu je postrežnica Anica s flanelo ovila malone vse teló. Pri vsakem koraku zaječi in bi se brez dvojbe zgrudil na svetli tlak, da se ne opira na svojo postrežnico Anico. Ta je kár prišla s svojim gospodom, in ker je imela ravno dan svoje dispenze, nismo se čudili, da je govorila prav veliko.

Ko priječita in prikrevsata pred nadškofa, zaščeblija takoj:

»Evo naju, in sedaj govôri, gospod Andrej!«

Gospod Andrej ne more takoj dobiti besede in gleda kakor zaboden voliček v škofa svojega.

»Govôri!« zajezi se le-tá. »Govôri!« zajezi se tudi postrežnica, »sedaj je čas, da govoriš.«

»No, no,« pričnè Andrej, »tvoji svetlosti je itak vse jasno. Hvala za najnovejši presvetli dekret! Dober je, samó da bi človeka ne drla putika in tisti preklicani kašelj vsako jutro!«

»Kaj bi se plazil okrog oglov,« zatogotí se Anica, »govôri naravnost! Káj meniš, da je bilo prijetno, ko sem te ovijala deset let? Rada bi vedela, kdo bi te bil! Govôri, toda hitro!«

»Saj govorim! Evo dekreta vaše presvetlosti in dober dekret je to. No, če ni drugače, saj se tudi oženim, celó osemdesetletnemu Davidu so dali mlado deklico . . .«

»Kaj? Mlado hočeš?« zatuli postrežnica Anica. »Dokler sem bila mlada, bila sem dobra, sedaj, ko sem stara, hočeš pa imeti mlado! Lepa je ta! Ali toliko ti povem, če mi jo privedeš v hišo, tedaj me šele spoznaš! Zavijem ji vrat, izpraskam oči in na kosce jo razrežem. Tebi pa ne vém kaj naredim! Vse! Mlado, glejte no, mlado!«

Zdajci se stari ženski storí takó milo, da se spusti v glasen jok.

»Sedaj, ko se mi nudi velika sreča, sedaj me neče! Je li to krščansko?«

Otira si debele solze z velega obraza in ječi: »To ti povém, gospod Andrej, dragó mi plačáš ta trenutek! Mlado ženo in pozneje kópo otrok v hišo, sevéda, to bi bilo po tvojih mislih! Ali takó ne bodeva vozila, gospod Andrej, ker véš, kakó je, in véš, kaj vse vémo, ti nehvaležnik!«

»Sedaj mine potrpežljivost staremu prelatu; zató velí strežniku, naj odvêde čudno dvojico iz dvorane. Čuli smo še pri zaprtih vratih, kakó je grmela postrežnica Anica na svojega gospoda Andreja, katerega je stokajočega spravljala po stopnicah. Na svojem sedeži pa se je dvignil nadškof Martinus. Navzlic svoji starosti je stal kakor hrast sredi ravnine. Srd mu je ojeklenil vsak živec, in bliski so mu švigali iz očíj.

»Sedaj je končano. Hvala božji Porodnici, da se nam je odkrila resnica! Satan sam nam je zatemnil pogled, da smo bégali v temi. Sedaj pa je solnce resnice posijalo v sléharni kotiček, in pred nami stojite v goloti svoji! Služabnik Gregorij, daj nam, kar si zapisal!«

Trepetaje prinese nadvikarij Gregorij dolgi dolgi svoj zapisnik.

»Ta zapisnik«, pravi škof, »bodi podlaga preiskavam, ki naj se zvršé nemudoma. In naša škofja beseda vam bodi porok, da bode ostrost naše vodilo! Kdor je v pregnanstvu, ta se povrni na naš dvor. Vas vse, za rane Kristusove, preženemo pa s svojega dvora, kakor se prežene iz čede gobova žival. Govorili in védli ste se, kakor bi bili svetniki, ali v srci ste nosili satana v gorkem gnezdu. Prve izkušnjavice, ki je prišla na vas, niste mogli prebiti, in Bog vas je dal v pravične naše roke. Pregnani ste vsi, ali bojimo se, da se bode morala zapaliti marsikatera grmada na emonskem polji in da bode treba sežgati obilo gobovih grešnikov, katere štejeemo v okuženi sredi vaši! To je naša odločba, to je sad najnovejšega našega presvetlega dekreta! Poberite se izpred našega obraza, in jok in škripanje zób bodi med vami, ki ste vsi veliki grešniki!«

Takó govoréč se zgrudi višji pastir na mehko blazino, tiščéč v beli svoji roki beli zapisnik, s katerega se razširja luč na skrivne stezice in temne kotičke. Proštje, kanoniki in vsi drugi prosilci so odhajali, prav kakor bi jim za hrbtom že gorele grmade. Vsi so kazali blede obraze, na katerih jim je besnela togota, ali pomagati si niso vedeli. Bil je to poraz »skrajne« stranke, kakeršnega še ni čakala zgodovina do tistega dné . . .

Azrael pa je še vedno sedel na najvišjem robu sivega Himalaja, in smeh mu je pretresal nebeško teló, da se je stari Himalaja kàr majal pod nebeškim tem smehom!

X.

V nōči prej je govoril Azrael v sanjah z menoj. Odkril mi je prihodnjost in mi naznanil, da bode skoro izpolnjena dōba moje druge ustvaritve, takō da se mi bode zopet vrniti v večnost. Ustrašil se nīsem druge svoje smrti; kar sem opažal po zemlji, ni me mikalo, in ukoreninilo se mi je v srci prepričanje, da zemlja ni vredna, da bi bil človek dvakrat ustvarjen zaradi nje. — Kaj mi je pomenila smrt, ko sem vender videl, da je narod slovenski že davno poginil in da se ne vzbudi več po grobēh, kamor so ga zagreblili blaženega Antona od Kala nevedni učenci! Kdo bi torej v takim razmerji ne umiral radostno?

Moral sem se potruditi, če sem se hotel še delj ogledati po stari Emoni. Poklical sem profesorja z vseučilišča Svetega Simplicija in mu razodel željo, da bi si ogledal takō imenovani ženski oddelek. Ker sem imel plačano privolitev za vstop, bilo ni nikake težave, in takoj tisto popōldne — predpōldne se je bila ujela stranka blaženega Antona od Kala v past najnovejšega presvetlega dekreta — kreneva na pot, pustivši v škofjem dvorci konja in drugo prtljago. Vprašam spremljevalca, kje je slavnoznani oddelek neomoženega ženskega spōla.

»Torej,« vpraša me ponosno, »tudi v vašo ledeno Sibirijo je že zaslūl ta zavod, ki nam jamči, da se naše ženstvo dobro in pravno vzgoja in vzreja? V nas je ne poznamo, tiste mesene ljubezni, ki je omadeževala prejšnja stoletja!«

Opisal mi je potem na dolgo in široko léžo ženskega oddelka, naznanil mi število samostanov in božjih hramov — ki so vsi stali v tem oddelku — in mi govoril, kakō široko in dolgo je ozidje okolo njega. Iz gostobesednega popisa sem posnel, da je ženski oddelek na starodavnem našem Gólavci in da se razteza na desno in na levo v ravnino, kjer se širijo pōlja in vrtovi, obdelovani po neomoženem ženstvu. Vse to je bilo obzidano, in kohorta starih devic je stražila pri vsakem vходу, da se ni pritihotapil na oddelek neoženjen človek.

Izkušal sem spoznati krājino, po kateri sva hodila. Po moji sodbi — imela sva grad ob levici svoji — stopala sva po cesti, ki je nekđaj vodila proti imenitni naši Kurji vāsi. Kakor sem se prepričal pozneje, bila so vēlika vrata na ženski oddelek prav tam, kjer je tlačeni rod, če je hotel iz Kurje vāsi čez most v belo mesto, moral plačevati drago mitnino leta 1900. po Kristusovem rojstvu.

»Kakó imate vse to urejeno? Kdaj oddajate otroke posameznim oddelkom?»

»Vse to«, odgovorí mi strežnik in profesor, »vse to je urejeno preizvrstno. Kadar je otroku pet let, vzamejo ga roditeljem in ga oddadó po spolu, bodisi na neoženjeni, bodisi na neomoženi oddelek.«

»In koliko časa ostane tam?»

»Dokler pri naboru ni potrjen v zakon.«

»In svojih roditeljev ne vidi nikdar več?»

»Dokler je na oddelku, ne. Roditelji so največkrat prav radostni, da izgubé breme iz hiše. V nas se težkó služi vsakdanji kruh, in davek, ki ga plačujemo, da se vzdržujeta oddelka, velik je!»

Zdajci doideva tolpo, ki se varovana po gologlavi straži počasi pomiče po prašni cesti. Štela je kakih dvesto mladeničev in móž. Nekateri so bili že precèj priletni, drugi pa še prav mladi, pravi bledoličniki, kakor da so ravnokar prebili dolg zápor in po dolgi dôbi zopet prišli na čisti zrak. Klaverno je stopala ta tolpa pred mano. Govorili niso, samó časih so z mogočno-zvonečim glasom zapeli pretožno pesem: »Miserere, miserere.« Zdeli so se mi kakor pogrebci, ki nesó k pokopu svojega srca najdražje in najljubše bitje.

Postala sva nekaj časa, da so naju zopet prehiteli. Zaradi gostega prahu ni bilo móči hoditi ž njimi.

»Kdo so ti nesrečniki?« vprašam spremljevalca. »Izvestno hudodelniki, katerim so prisojene ostre kazni, morda celó zločinci, ki odhajajo v pregnanstvo v puščavo Saharo? Čemu pojó miserere, in čemu jim tičí groza na bledih obrazih? Govôri, prijatelj, in pojasni mi vse to!»

»To niso hudodelniki,« prične profesor z vseučilišča Svetega Simplicija, »in tudi ne obsojenci, katerim je nastopiti trdi pot v peščeno Saharo. To so mladeniči na poti k mesečnemu naboru, da bi jih potrdili za zakon.«

»Vsak mesec imate takšne nabore?»

»Vsak mesec. Oglasiti se smé vsakdo, komur je drago stopiti v sveti zakon. Komur je sreča mila, dobí prijetno družíco, komur pa usoda ni prijateljica, naloží mu na ráme staro in grdo devico, da mu grení življenje, kolikor more.«

»In čemu pojó miserere?»

»Kakó naj se ti izrazim? Zakon je tudi pri vas v Sibiriji negotova stvar, prav kakor bi se človek napotil v slabotnem čolnici na mórje, kjer ga čakajo viharji. Ni li res takó?»

»Pametno govoriš! Tudi pri nas v Sibiriji so združeni zakoni z viharji.«

»Vidiš torej! In takó je bilo vedno in drugače nikdar ne bode. Se li sedaj še čudiš, da pojó ti ljudje miserere, kadar korakajo k naboru?«

»Ne čudim se!«

»Toda letos imajo ti mladeniči še drug vzrok, da niso prera-dostni na poti, kjer sva jih ravno došla.«

»Odkrij mi tudi ta vzrok.«

»Letos je sploh slabo leto. Preveč se jih je oddalo v župnišča in kapelanije. Tjá so vzeli najmlajše in najlepše, tû pa so ostale starikaste in pegaste, ki človeku nikakor ne morejo ogreti srca.«

»Kakó naj te umejem?«

»Potrpi! Vse ti odkrijem. Mlada in krasna ženska ima na svetu več prilike, da zagazi v pregreho, nego óna, ki je priletna, in kateri ne cvetó rože po licih. Ali ni to res?«

»Popolnoma res!«

»Kolikor lepša je ženska, tem več ima izkušnjav. Taki ženski se mora vzeti vsaka prilika in odkazati ji je mesto, kamor ne sezajo valovi pregrešnega vsakdanjega življenja. In kje bi bila varnejša nego v hiši, kjer ni prepira, ne jeze ne strasti?«

»Imate li obilo takih hiš?«

»Imamo jih! To so naša župnišča, kapelanije naše. Vse te svete hiše ne morejo biti brez postrežne in delavne ženske roke!«

»Izvestno ne!«

»Zató so razlagalci svetih knjig blaženega Antona od Kala na-pослед izvêdli, da pristoji župniščem in kapelanijam, kjer vladajo go-spodje, strožje observancije, prednost pri naboru za zakon, takó da si smejo postrežnice in kuharice izbirati izmed devic, prihajajočih na nábor. Ali ni to modro?«

»Premodro!«

»Mnogo pregreh se prepreči takó. Toda letos, kakor sem ti že pravil, bilo je dôkaj služeb izpraznjenih, in zató so župnišča in kape-lanije pri mesečnih naborih prav pridno asentirale záse, sevêda na škodo moškemu spolu, v kolikor se je udeleževal naborov!«

Po teh pojasnilih sva dospela do mesta, kjer je visoko ozidje obkrožalo širen prostor. Spomini iz devetnajstega stoletja so mi go-ovorili, da so se na tem mestu razprostirali nekdanje zelene naše »Prule«. Bile so sedaj obzidane okrog in okrog, in izza ozidja je šumelo, kakor šumé buče v panji.

»Kaj se godí za tem zidom?« vprašam spremljevalca.

»Tukaj je naborni prostor!« odgovorí mi profesor. »Oglejva si nábor! Poučen prizor je, in ko se vrneš v sibirsko svojo domovino, vzpodbujaj sodržavljane, naj nas posnemajo! Dovolitev za vstop se nama itak ne more kratiti.«

Pri nizkih vratih je stražilo nekaj gologlavcev. Tisti debeli poročnik, s katerim sem se bil seznanil že prvi dan v mestnem ozidji, veleval je danes na tem mestu. Moj strežnik se izkaže s policijsko privolitvijo, in ko poročniku še posebe plačam deset lir, smem vstopiti.

Po prostoru, odločenem naboru, mrgolela je množica, vender so bili možjé strogo ločeni od ženâ. Poslednje so nadzirale redovnice, katerih po obleki nisem mogel spoznati. Bog vé, kakov red je bil to, ker so se ženski redovi tedaj takó pomnožili, da jih je bilo samó v Emoni nad tristo. Moštvo pa je nadziral naš gologlavi poročnik, ki je časih stopil tudi med ženstvo, kjer je s strokovnjaškim očesom pregledoval blagó, tisti dan postavljeno na trg.

S strežnikom stopim mirno na stran, pričakujé, kakóv bode zanimivi ta nábor. Takoj opazim, da je ženstva mnogo več od moštva. Malo je bilo krasnih obrazov in res so bila župnišča in kapelanije to leto posnele vso smetano záse. Vender so bile iz večine mlade in čvrste, in samó po nekod je stala v vrsti devica, ki je že mnogokrat propadla pri naborih in sedaj že omagovala pod obilimi leti. Te stare device so stale povešenih očij sramežljivo v vrsti, ali v srci so iskreno molile, da bi vsaj danes ne propadle pri usodnem naboru.

»Morda pričnemo, soror Evlalija?« vpraša poročnik. »Iz župnišč in kapelanij ne pride nikdo, saj je že potekel čas, v katerem nam je bilo čakati teh gospodov. Danes itak ne bode nikogar, saj nimajo kaj vzeti. Pričniva torej, soror Evlalija!«

»Pa pričniva, pater poročnik!« odgovorí redovnica. »Tudi jaz menim, da ne bode nikogar.«

Že hoče pater poročnik ukazati, naj se naborniki in nabornice postavijo v dolgi vrsti, in že hoče izreči, da je potekel čas, v katerem so smela župnišča in kapelanije rabiti pravico svojo, kàr potisne župnik z Vrhniko skozi vhodna vrata potni svoj obraz, rekoč: »Za Bóga, vender še niste pričeli? Malone bi bil zamudil tudi to priliko!«

Obstane sredi tolpe in si briše čelo z velikim modrim robcem.

»Oj, pater poročnik, pozdravljam te! In tebe, soror Evlalija, tudi! Ali sta zdrava? Veselí me, veselí! Začeli pa vender še niste?«

»Nismo!« odgovorí soror Evlalija.

»Dobro! Kakó li sem hitel! Kār studenci lijó od mēne!« In zopet si otira z modrim robcem potno lice.

»Kakó je kāj, soror Evlalija? In tebi, poročnik?«

Kakor vidite, imela je Vrhnika tudi v tisti dōbi zgovornega župnika. Niti odgovora ni pričakoval.

»Dobro, kakor vidim. Mēne, soror Evlalija, mēne pa je zadela huda nesreča. Kār obupal bi, žalosten sem, da nič takega.«

»Kakšna nesreča?« vpraša poročnik radoveden. »O tebi nismo čuli ničesar zadnje dni.«

»Velika nesreča!« odgovori župnik. »Stara moja Jera mi je umrla. Moj Bog! V najboljših letih je še bila, pa so ji nogé otekle, in zadnji petek sem jo pokopal!«

»Jera je umrla!« izpregovori redovnica sočutno. »Pomilujem te!«

»Hvala ti! Ali si danes kāj čednega privēdla semkaj? Kaj praviš ti, poročnik, ki imaš strokovnjaško okó?«

»Oglej si zbrano ženstvo in izbiraj! Takšna je pravica tvoja!« odgovori pater častnik černo.

»Potrebujem je res, vérujte mi! Ona mi je umrla, in hiša je velika! — Kakó pa je z najnovejšim presvetlim dekretom, hihi?«

»Ali nisi bil pri avdijenciji?«

»Žāl, prišel nisem za časa!« jezí se župnik. »Konjička sta mi opešala, in prisopihal sem v Ljubljano, ko je bila že vsa ceremonija završena! No, povedalo se mi je od strani, da se nekaj kisa. Deo gratias, da sta mi opešala konjička!«

(Konec prihodnjič.)

Utrnila se je zvezda . . .

Gledal sem na nōčnem nebu
Svētlih zvezd nešteti brōj,
Jedne sem se razveselil:
Krasen bil ji sōj.

Utrnila se pa zvezda,
Ki vesel sem nánjo zrl,
Matí stvar takó razlaga:
»Někdo je — umrl . . .«

Zjutraj res je v smrt zvonilo
Roži gōrskega svetá:
Utrnila — nádej zvezda
Mēni se srčá! . . .

Bátog.

Razmere gorenjskih kmetov okolo leta 1500.

Po arhivnih virih spisal Anton Kaspret.

(Konec.¹⁾)

Kakor laški in kranjski pastirji, prepirali so se zaradi planinskih pašnikov tudi kranjski pastirji raznih graščin, ne da bi jih bila pomirila dotična oblastva.

Studorovci, podložniki rádovaljške graščine, pritožili so se, da so Kreygovi kmetje in tlačánje prignali svojo živino na njih planino »Debeli Vrh«, katero so, kakor priča njih oskrbnik Kacijanar, uživali od nekda samí. Na to so postavili svoje kočé tik studorovskih in začeli njih živino poditi in podbezavati. Na povelje deželnega glavárja so imeli rádovaljški oskrbnik, Lovro Paradiž, plemiči Lambergar, Kacijanar in Steiner, nekateri meščánje, graščinski upravnik in studorovski župan komisijo. Ko si je župan Muselj s tremi meščáni in zastopnikom srenje češnjiške ogledal ^{preporan, polemiss, filip} preporni svet na Debelem Vrhú, pogodili so se pismeno, da smejo Češnjičanje goniti svojo živino samó do studenca »Na Ravnem« in da bode branjevina ob imenovanem studenci meja pašnikom. Oskrbnik Paradiž je ponujal Češnjičanom 32 mark šilingov, ako se odpovedó pašniku med studencema »Na Ravnem« in »Močile«. Toda Češnjičanje se niso držali pismene pogodbe, ker se je sklenila vpričo samó jednega srenjskega zastopnika in brez potrditve bleške graščine; zató so gonili tudi potlej svojo živino na vojvodsko planino do studenca »Močile« in postavljali svoje kočé tik studorovskih. »Sedaj pa sedaj«, pravijo Studorovci preprosto in odkritosrčno, »odganjali so nas Češničanje siloma in z orožjem z imenovanih krajev.«²⁾

Češničanje so svojim pašnim spolovnikom zategadelj provzročali silo, ker so poléti na suhotnih planinah pogrešali vode; to jih je primoralo, goniti živino na studorovsko stran Debelega Vrhá do studenca »Močile«. Trdijo celó, da so jim celjski grofje dovolili doganjati dróbnico do imenovanega vira, samó to dolžnost so imeli, dajati cerkvi vsako leto hleb sira, vreden 30 do 35 šilingov.³⁾ Vender so si ta

¹⁾ Glej »Ljubljanski Zvon« 1891., VII, str. 417.

²⁾ II., str. 113.: »Item auch dy alben Dewellywerch, dy haben wir ye vnd ye von alters in nutz vnd gewer ingehabt«; in naslednje. »Die beschwörung den Römischen K. M. Holden in der Woche in Studorf.«

³⁾ II., 114. in VI., str. 127.

dopust ukoriščali Studorovcem na škodo, ker so hoteli imeti tudi del planine med »Na Ravnem« in »Močile«, ne samó nekaj dnij, ampak ves pašni čas. Zató niso hoteli vzprejeti ponudbene odškodnine (32 šil.), dasiravno se je ta malone popolnoma ujemala z vrednostjo sira; zakaj posest in poraba obeh studencev jim je bila dražja od davka, katerega so dajali cerkvi.

Da bi ohranila red in varnost posestva, skrbeti bi bilo bleški gospóski za to, da se poravnajo pravdalci ali da se vsaj zavežejo, držati se pogodbe, katero je sklenila komisija. Ukrenila ni niti tega, niti ónega.¹⁾ Hartmann pl. Kreyg se je pritoževalcem celó porogal, rekoč: »Kar se tiče Češnjičanov, zadoščalo bode tudi nadalje, da je bila komisija na lici mesta ter si ogledala preporni svet in da je upravnik spisal pogodbo.«²⁾

Vrhu tega imamo še več slučajev nedostatne uprave in nemarnega pravosodja. Srenje in zasebniki so prosili graščino pravice, varstva in obrane, toda brez uspeha. Zabrezničanje so zaman prosili pomoči proti Žeravničanom, ki so jim motili posest drvišča in gonili svojo živino na njih planine;³⁾ srenje Podhom, Spodnje Gorje, Višelnica in Laze so tožile, da rabijo Kreygovi podložniki njih planine in, kakor pravijo samí, na povelje graščákovo;⁴⁾ kovači jeseniški so se hudovali, da jim delajo Blejci in rovtarji Gorenje Bele škodo na travnikih in občinskem pašniku⁵⁾, takisto rovtarji Sv. Jovana v Bohinji Studorovcem.⁶⁾ Župan zagoriški, Kristijan Muselj, tožil je, da so mu ujedli graščinski psi sedem glav dróbnice, ne da bi ga bila graščina odškodila⁷⁾, župan podhomski, da mu je skriven nasprotnik zažgal v Lazah gospodarsko poslopje in da nihče ne zasleduje zločinca⁸⁾. Matevž, tlačan rádovaljski, prosil je, naj se mu povrne krčevina, iz katere ga je izgnal Hartmann pl. Kreyg baje zató, ker ni hotel plačevati desetine graščini bleški, ampak po stari navadi občini rádo-

¹⁾ II., str. 113.: »Der Paradeis[er] yst mit etlichen purgern, verwesern vnd edel-lewt zu dem von Kreyg geritten vnd sein nit zw vns kommen auf der kays. M. grundt . . .«

²⁾ VI., str. 127. » . . . ich wais auch Kainerlay geschäft noch beuelch, so ich mit den von Stodorf in yier gemain ainigerley inngriff zw thun«.

³⁾ I., 109.

⁴⁾ I., 109.

⁵⁾ I., 110.

⁶⁾ II., 114. Jednako pritožbo so predložili Gorjanci. V., 119.

⁷⁾ III., 115. in VI., 128.

⁸⁾ I., 110. in V. 123.

ljiški¹⁾. Drug tlačan, Florijan, prosil je, naj se kaznuje njega nasprotnik, ki ga je težko poškodoval na telesi.²⁾

Na pritožbe, da se je motila posest, odgovarja Hartmann pl. Kreyg navadno, da je odredil návod, h kateremu pa niso prišli tožniki. Toda ni misliti, da so vselej izostali prav tisti, katerim se je godila krivica. Verjetneje je, da je graščák molčé dopuščal svojim podložnikom kratiti pravice njih sosedov, kakor je sam sezal v pravice sosedne graščine. Dokaz temu so napomenjene motitve in ponovljena zagotovila kmetov.³⁾ Kreyg sam ali Kreygov opravník jim je to ukazal. Sevéda gospóda ni pomislila, da kmet, ki se je odvadil redu, ne spoštuje tuje posesti in da bode prej ali slej prav takó nespodobno ravnal s posestjo graščákovo.

Da je bilo takrat nujno potrebno popraviti pravosodje, kaže suplikacija, katero so predložili Blejci briksenskemu škofu leta 1515. Iz odgovora graščinskega imetnika vidimo, da se je ječil nekov obdolženec 23 let v grajski ječi bleški, ne da bi se mu dokazala krivda pred sodnikom. Šele potem, ko porok jetnikov, kmet Vrban Pretnar, že ni hotel plačevati troškov za hrano, dejal je Jurij pl. Pucheimski, da ga ne bode več ječil.⁴⁾ Kakor torej kaže ta slučaj, izvrševala je graščina sodno oblast takó, da se je ujemala s koristjo sodnikovo, ne pa s pojmom pravice.

Vse te navedene razmere kaže, da so ob obratu XV. veka nastale vzpričo zvišanih davščin, težje tlake in drugih novih terjatev in nedostatnega pravosodja v vsch strokah fevdne podložnosti zmede med kmeti in graščáki. Toda moti se, kdor méni, da so kmetje samó zaradi zvišanih davkov prijeli za orožje. Razven previsoke mrtváščine niso niti zvišani davki (prenaklade, prijemščine, stavbnine, globe) niti težja tlaka, niti omejitev ribstva, drvaščine, lovstva in užitne pravice do planinskih pašnikov toli tlačile kmeta, da bi pogubile njega blaginjo. Bohinjski Česničanje so celó izrekli, da bodo radovoljno dajali óno izredno naklado, katero je dal cesar Maks od kranjskih stanov pobirati za vojsko, kadar bi jo zahteval od njih naravnost.⁵⁾ Kmete

¹⁾ V., 119. in 120.

²⁾ I., str. 110.: »dem von Kreyg zv bevelchen, damit er dem Florian furdertlich recht ergen lasse, darin soll er im der amtmann von kais. Majestät wegen dem Florian beistehendig sein«. VI., 124. ³⁾ II., 114., IV., 116. ⁴⁾ XII., 148. in X., 140.

⁵⁾ IX., 138.: »Item auch von wegen der stewart, die wir auch keine nit geben wellen, ausgenommen Königl. M. an uns vordern vnd begern wirt vnd darzue ein versperten prief oder antwort schicken wirt zwischen die gemain, so seyn wir auch willig vnd vntertänig bey tag vnd bei der nacht mit leib vnd mit guet, mit wo sein K M an uns begern wirt«.

je sôsebnó vznemirjalo to, da so graščáki samovoljno izpreminjali določila graščinskih urbarjev. Vlastelini in imetniki graščin so iz dobičkarstva prestopali merila, zaznamenovana v urbarjih ter uvajali nove davščine in nenavadno tlako. Ker so pri tem prezirali določila urbarska in brez višjega pooblastila izpreminjali službene in davčne dolžnosti, bila je podoba, da hočejo kmetom izmekniti pravna tlà, na katerih je stalo njih podloštvo. Ako bi si dali izmekniti ta tlà, izročili bi se vsakemu samosilstvu graščákov. Kmetom se je dozdevalo, da se namerjajo graščáki, ki so samovoljno izpreminjali urbarje, na njih škodo obogatiti kolikor mogoče in jim nadalje popolnoma izmekniti pravna tlà, na katera so se iz težka povzdignili njih predniki. In res, graščáki so zahtevali takó visoke mrtváščine¹⁾, izvrševali kupno pravico toli krivično²⁾ in nakladali tolikanj obtežno (prekoredno) tlako³⁾ in vrhu tega takó nemarno skrbeli za njih varstvo⁴⁾, da je jelo kmetov v resnici skrbeti, ali jih ne utegnejo graščáki napósled spraviti v tisto brezpravno razmerje, v katerem so bili njih predniki v prvih časih nemškega nasilstva. Zató so prosili v vseh suplikacijah, naj ostane pri »starem urbarji, pri stari pravdi«. »Daj nam«, prosili so Blejci svojega škofa, »to, kar nam gré po pravici, pošlji nam stari urbar, in mi bodemo vaši milosti pokorni vsak čas in dajali, kar je po urbarji prav in zakonito«. ⁵⁾ Jednako so se izrekli Bohinjci, da bodo pokorni cesarskemu Veličanstvu in izpolnjevali dolžnosti, katere jim je nekdanj naložil cesar Friderik slavnega spomina.⁶⁾ Te prošnje tudi kažó, zakaj so si izvolili klic »stara pravda« za gêslo v bóji.

Predno so se postavili z orožjem v bran, poskusili so še enkrat s prošnjo ustaviti graščinska novotarstva. Rádovljíčanje in podložniki Polhovega Gradca so se obrnili naravnost do deželnega kneza, Blejci in Bohinjci pa do briksenskega škofa in do cesarja⁷⁾. Škof je v odloku ukrenil, naj v petek po nedelji »Cantate« (leta 1515.) predložé svoje pritožbe proti graščinskemu imetniku njemu osebno ali po škofjskemu svetovalci. Nató so Blejci izvolili nekaj odličnih poštenjakov in jim izročili zastopstvo. V písmu⁸⁾, v katerem to naznájajo škofu, prosijo ga, naj izvoljencem popolnoma zaupa, naj ne

¹⁾ Glej str. 269. »Ljublj. Zvone« I. 1891.

²⁾ »Ljublj. Zvone«, str. 267.

³⁾ »Ljublj. Zvone«, str. 331.

⁴⁾ »Ljublj. Zvone«, str. 270.

⁵⁾ X., 140.

⁶⁾ XI., 141.

⁷⁾ X. in XI., z dné 29. sušca leta 1515.

⁸⁾ Izvirni spis z dné 8. vélikega travna leta 1515. se hrani v muzejnem arhivu.

méní, da imajo samó nekateri vzrok do pritožbe, ampak, kar bodo poročali njih poverjeniki, za tem težé, tega želé, to hočejo vsi ubogi občánje in podložniki bleške graščine. Dalje prosijo, naj škof ukrene, da bi jih Pucheimov oskrbnik, zató, ker prosijo pravice, »ne vtikal v luknjo in deval v klado«. »Sósebnó pa se pritožujemo: ako kdo umrje, bodisi gospodar, bodisi gospodinja, ósvojí si oskrbnik očinstvo in materinstvo, izžene ali razseli uboge sirotice in vzame njih imenje«.

Na te pritožbe je odgovoril graščinski imetnik, Jurij pl. Pucheim, da on sam ni obteževal kmetov niti z novo tlako, niti z novimi davki. »Kakor se mi je izročilo od prednikov, takó je ostalo«, ali: »Kakor se je ravvalo, prav takó se še ravna«, bile so njegove besede. On govóri toliko prav, kolikor sta že uvedla njega prednika, Jurij in Hartmann pl. Kreyg novih davkov in naklád. Kadar pa se ni mogel izgovarjati na imenovana Kreyga, pozival se je na gospodstvo, po katerem je dol in plan, stan in zemlja, krčevina in planina, iz kratka, ves kranjski svet, z vsemi ondu bivajočimi sužniki in sužnicami last gospodov in ne — kmetov in da se tem podari milost le takrat, kadar je prosijo »prav lepo in pridno«.¹⁾ Kaj jim je škof odgovoril, ni móči zvedeti iz bleških listín, toda po nastopnih dogodkih ni dvojiti, da je zavrgel njih pritožbo v glavnih stvaréh. Prav takó je bilo njih sosedom in zaveznikom v Rádovljici in Polhovem Gradci, s katerimi so se cesarski poslanci že prej poganjali v Kranji. Toda glas, v katerem se je zagovarjal Jurij pl. Pucheim in utrjal gospodsko pravico, dal je kmetom vedeti, da jih hoče gledé na imenje in življenje spraviti pod samosilstvo graščinsko in ukleniti v težki jarem prvotne sužnosti nemške. Da se te ubranijo, zgrabili so za orožje.

¹⁾ XII., str. 145.

Moja sreča.

Dom ne hrani moj pokojni
Svètlega bogastva v sebi,
Vènder v njem jaz čuвам základ,
Kakor ni ga, svet, na tebi!

In ta základ, ki mi dražji
Kot svetá zlató bliščeče,
Milejši kot svit očesa:
Moj otrók je — vir mi sreče.

T. Doksov.

Samotárjeva zgodovina.

Knjigo mož priléten piše,
V davne čase zatopljen,
Svoje v nji življenje riše
V céli samcat — mož učen.
Vreden v ljudstvu je spomina:
Kádar spava v hladni zémli,
Brate duh njegov objémli,
Živi — njega zgodovina!

Duh se móžu vrača v léta,
Ko mu cvéla je pomlád,
Ko minila dóba cvéta,
In zoréval mu je sad . . .
Z leti slika zgodbe svóje,
Nádeje in koprnjenja,
Rádost in bolest življenja
In z viharji ljute bóje.

Drag ponós mu roko vodi,
Živel v svetu ni zaman!
Kaj dosegel, národ sodi,
Delal mož je dan na dan.
Z nčénosti poti prave
Nikdar krénil ni stopinje,
Na nebhó pripel je sinje
Domovini zvezdo slave.

Z umom volje moč jeklena,
To človeku dá imé.
Trajnega si je imena
Láhkó v svesti mu srcé!
Vender slávljenega sina
V sléharni življenja črti,
Pred potomci razprostrti,
Rada gleda domovina

Njega zgodbe hrani knjiga,
V nji za rodóm rod ga gléj! —
Starca čút sladak užiga,
Kakor jasnih čút nadéj . . .
Dela riše, zgodbe svóje,
Rádostno žaré mu lica —
Zdajci, stoj! — Na oknu ptica,
Kaj móžut ta ptica póje?

*Knjigo mož priléten piše,
V davne čase zatopljen,
Svoje v nji življenje riše
V céli samcat — mož učen.
Vreden v ljudstvu je spomina:
Kádar spava v hladni zémli,
Brate duh njegov objémli,
Živi — njega zgodovina!

Misli nične, prázno delo!
Ne poznaš li, mož, sveté?
Mnogo že je móž živeło,
Svet imén jim komaj zná,
Kaj so zgodbe mu njihóve!
Ptica svet prostrani gledam,
Na grobóve slavne sedam,
Žál — pozabljene grobóve.

Tebi z umom podarila
Volja močna je — imé . . .
Bodi ti dovólj plačila,
Pústi druge vse željé!
Ako vreden si spomina,
Ko te smrt odvède v svate,
V samem tem spominu náte
Vsa je — tvoja zgodovina!*

Stébor.

Dalmatinske povesti.

Spisal Igo Kaš.

VI. Križ ob poti.

Strme pečine gledajo z roba hrcegovskih planjav na širo mórje jadransko. Ozko je zemljišče med obréžjem in ónimi nepregaznimi gorami, ki so bile vlásti dubrovniški vselej najboljša meja proti nasilstvu turškemu.

Od ónega gorovja se spušča nizko, kamenito hrbtišče proti zapadu do mórja in loči zaliv »Zaton« od bogatih klancev občine oraške.

Preko zmerne višine drži krasna cesta, ki ravno na najvišjem mestu krene proti severu dóli v bližnje sêlo.

Kraj ceste, tukaj obrobljene z vednozelenim grmovjem, stoji križ, izsekan od peščenca. Dežévj mu je izpralo krajce, po razpokah in jamicah se je naselilo rmeno lišje. Samoten stoji ob poti. Časih séde kamenica-ptica nánj in zletí kričéč v dolino, kadar se kdo približa. Ljudje pa, ki pohajajo mimo znamenja, ne vedó, kaj pomeni, dasi je še pred nekoliko leti neka starka prihajala vsako jutro molit prédnje.

Večerno solnce se je nagnilo do nasprotnega otoka Kolopeči, za katerim se blišči daljna mórška planota. Med otokom in obréžjem se še po nekod odseva toaeče solnce; v temnomodrem mráku se ziblje senčno valovje.

Blag večerni mir se razprostira nad morjem. Časih se čuje zamolklo šumenje valov, pluskajočih ob brežnih pečinah. V vejevji širokih óljik se ne giblje otrplo listje, v posameznih pinijah šumi lahka sapica. Krilati mrčesi se glasé v poletni večer.

Od severnega konca globokega zaliva drži pot med óljičevjem navzgor. Gost bršljan se vzpenja po steblih posamičnih hrastov; tù in tam stoji košato rožičevo drevó ali temnolista lovoríka; po vejah prostranih brstov se vije plodna trta.

Visoki zidovi in s kamenjem utrjeni nakopi obkrožajo óljičine vrte in držé zemljo, da je ne izperó plóhe. Na levi stráni se sveti zaliv, in daleč se vidi preko óžine med Dažo-otokom in Kolopečjo na plano mórje.

Onemogel starec v raztrgani mornárski obleki koraka po cesti. Noge mu tičé v plesnivih opankah, ki so ob stranéh zeló razpokele; obleka mu je vse preko zakrpana, in ne vidi se ji prvotna snov. Okolo telesa nosi rdečkast pas, s katerim si na jugu ovijajo turban okrog

glave. Na glavi ima ogoljeno čepico napolskih mornárjev; trioglat kos ji je na vrhu utrzan, in skozi óno razpoko se svetijo snežnobeli lasjé, ki tudi v redkih šopkih visé okolo senéc.

Počasi dospè do vrha in postane; solnce je utonilo za bregovi. Starec se ozrè, vzdihne in reče zamolklo:

»Sedaj, ti nesrečni kraj, sedaj sem dospel na óno mesto, kjer sem pričel mučno življenje svoje! Nisi mi pozdrav mile domovine; lahko bi te preklinjal; toda celó kletev moja je prazna, prazna kakor moj dih!«

Približa se kraju, kjer stoji križ. Sésti hoče, da bi si počil, ali zdajci ugleda spomeník, prestraši se in se zgrudi na obličje.

»Križ, znamenje vidim tukaj!« vzklikne žalno. — »Ali me spominjaš zlóbe moje, spominjaš nesreče? Ali mi oznanjaš milost? — Oj, ako si mi znamenje oproščenja, kakó radosten bi nagnil tú glavo svojo!«

Vstaja, ali ne dadó mu oslabele močí. »Oproščenje! Koliko časa sem ga iskal po širem svetu! Mèni ni bilo milosti. Morilec, ubojica, strašna te čaka osveta!« Takó mi je vedno govoril notranji glas in mi plašil srce! Oj, ta osveta! Vse življenje mi je zagrenila! Sedaj miruje potrtemu starcu, in odrešenja znamenje me pozdravlja na ónih tleh, kjer mi je vzknila nekdanja bolest neizrecnega kesanja.«

Zamolklo ihté govori starec. Mòrski valovi zašumé, večerni veter piše z brda v dolino, glasneje cvrlikajo črički in kobilice po grmovji in vinógradih.

Sedaj se zagiblje teló, ležeče na zemlji: »Samó doteknil bi se tega znamenja milosti, moj Bog! Potem me reši življenja!«

Ječé se plazi dalje in prostrè roko. »Samó s prstom naj se dotaknem spomeníka, znamenja mirú!«

In iz nova si oddahne in se trudi proti križu.

»Ne dàj, da poginem, predno dospem do križa!« šepčejo mu ustna; zdajci raztegne roko — mirno mu obleží na rosní travi.

Mrak pokriva mórje in breg. Iz dalje se sliši nóčna ptica; svetló se bliščí nebó. Strme goline mejnih gorâ plamté od rožnega svita, in mornár, ki pluje po temnih valovih, ozira se po bliščečih pečinah in se čudi plamtečim vrhovom, za katerimi prihaja v temnomodrem plašči blažena noč . . .

* * *

Ozrimo se nazaj za štirideset let.

Našli so nekega jutra na istem mestu mladega možá s smrtno rano v prséh.

Vso okolico je izpreletel strah; zakaj umorjenec je bil mladi obljubljeni kmet Luka Nedo, ki bi bil drugi dan povedel pred oltar lépo Jelo iz Zatona.

Toda še bolj je vzburilo ljudstvo, da Jele ni bilo nikjer. Iskali so je domá, pri znancih in sorodnikih; nikdo je ni videl od zadnjega večera. Roditelji so mislili, da je prenočila pri sorodnikih; ali kdo opiše njih strah, ko čujejo, da se je vrnila z Luko domóv! In sedaj je ni!

Iskali so izgubljene neveste, toda zaman. Drugega večera šele je našel ribič med morskimi pečinami otrplo žensko truplo. Prizvani sosede so jo ponesli v vás; bila je Jela, toda kakšna! Okrvavljene so ji bile roke, raztrgana obleka, in preko čela je imela težko rano. Ali živela je . . .

Človeške duše ni bilo, da bi si razjasnila ta prigodek.

Zdravnik se je trudil oživiti nesrečno déklico, in v tem so ponesli v Orašci Luko na grobišče. Vsi prebivalci bližnjih sél so bili pri pogrebu.

Prišli so gospodje od sodišča. Dosti so ugibali in povpraševali po zločinstvu; ali dokler Jela ni mogla govoriti, ni jim bilo móči pojasniti groznega uboja; ona sama bi mogla imenovati morilca, in ako umrè, tedaj pokrije nepregledna temota ves dogodek.

Prešli so dolgi tedni, predno je okrevala toliko, da je bilo móči vsaj nekaj pozvedeti od nje. In sčasoma se je pojasnilo vse.

Na bregu zatonskem je stala nekdaž — še danes se vidi nekoliko podrtin — uboga hišica, zgrajena od neobdelanih kamenov in pokrita z morskim trstjem.

Stari Vukotič je životáril v nji z ženo in otrokom. Živel je ob ribárstvu, in kadar mu je sreča donesla, ob tem, da je prevažal ljudi, ki so hoteli v grad ali na otoke.

Strašen vihar pogoltne nekega dné ribiča, čoln in njega plen; uboga vdova ostane sama z devetletnim Vujem. Mati je pohajala v delo, Vujo pa, ker je bil mlad, poprijel se je ribárstva. Sevèda so rekali, da seza po vsem, kar mu prihaja pred roke; ali niso mu mogli dokazati ničesar, ker je bil prekanjen in bistro glave.

Ko mu je bilo petnajst let, odšel je na trgovsko ladjo, in dobrih osem let niso čuli ničesar o njem.

Hipoma se vrne, dorasel mož temnorjavega lica, in se ustanovi v kočici svoji; mati mu je umrla že pred nekoliko leti. Ribáril je in še rajši dovažal prepovedano blagó. . .

Nedaleč od njega kočje je stal dom mlade Jele »cvēća zatonskega«. Nedolžno deklē je zrla veselo v beli svet in bilo prijazno vsem ljudem. Mladeniči bližnje okolice so se hrepeneče ozirali po nji; kaj čuda, ako je tudi Vujo gledal po Jeli in si jo želel pridobiti! Ali dasi je bila dobra vsemu svetu, vpričo Vuja jo je stresala groza, kakor bi se bala njega žarečih očij; toda Vujo je bil vztrajen. Ko se je obljubila Luki, poiskal jo je nekega dnē, vedoč, da je sama domā. Rotil jo je in zaklinjal, naj pusti Luko, in se udā njemu. »Srečna bodeš le z mano!« vzkliknil je naposled.

Ali ko se Jela prestrašena obrne, zapreti ji, da jo siloma loči od ónega . . . in tedaj zbeži iz hiše proti prōdu. Mnogo tednov ga ni bilo videti v Zatonu . . .

Jela si vesela oddahne; mislila je, da je ne pride več mučit. Zatorej ni očetu ni ženinu ni povedala ničesar, nego hrepene je čakala dnē, ki jo združi z Luko.

Neko popóldne se vrača Jela iz grada domóv. Stari, na pol gluhi ujec njen vodi čoln, in deklē mu krepko veslaja pomaga. Ko dospeta vstric Dože-otoka, prikaže se za svetilnim stolpom ladja, ki pluje v zapadni sapi kakor pušica proti Zatonu. Ali hipoma se sname jadro, in ladjica krene Jelinemu čolnu naproti. Jela se strese, zakaj spoznala je Vuja.

»Kam takó hitro, ljubica? Ali se mudí k poroki?« roga se ji že od daleč.

Ladji sta sedaj druga poleg druge. Vujo pozdravi starca z roko, in ta odzdravi, ne da bi se posebno menil za prišleca. Pozorno pazi na vēslo, ki mu pa ne koristi nič, ker Vujo zadržuje čoln.

»Kaj hočeš, Vujo? Kaj me motiš?« vpraša ga deklē prestrašena, toda čvrsto.

»Kaj hočem? Lahko bi si odgovorila sama! Videl bi te rad, govoril nekoliko besedic s tabo.« In milo, kolikor more, nadaljuje: »Oj, Jela, samó to mi rēci, da pustiš Luko, in čakal bodem leto dnij, da bodeš moja. Ali hočeš?«

»Izpústi čoln!« reče dēklica, »s tabo nimam opraviti ničesar.«

»Ne, ne, ljubica, postoj, ne takó!« vzklikne Vujo in krčevito prime rob njenega čolna, da bi se vzel nánj. Ali hipno ga zadene vēslo Jelino, da ploskne v mórje, dočim požene svojo ladjo daleč od sebe.

Nekoliko krepkih udarcev prestrašenega starca, ki ne umeje vsega prizora, in že sta za nekoliko ladjinih dolžin od malopridnika.

Vujo ostavi ladjo ter plava kolnēč in pretēč za Jelo.

»Čakaj, Jela! Samó jedne besedice počakaj!«

Ne odgovori mu ničesar, temveč veslá še urneje. Ko Vujo spozná, da se trudi zaman, obrne se zopet do svojega čolna, zleze nánj in odjadra proti »Veli boki«, iz katere je prišel.

Domá Jela vse na dróbnó pové očetu, in ta jo tolaži:

»Ne bój se, dete moje! Vujo se ne vrne takó hitro; zakaj mórski stražniki so ga zalezli pri tihotapstvu in so mu za petami; ne bode si upal priti v vás.«

Nekoliko dnij pozneje sta šla zaročenca k sorodnikom ónostran zaliva. Krasen večer je bil, ko sta se vračala po cesti domóv. Vsa zatopljena v razgovor niti ne zapazita, kakó ju gledajo izza gostih óljik grozeče sovražne oči. — Kakor kroži volk okolo stáj, da ugrabi svoj plen, takó se je skrival Vujo po zatišjih od ónega popóldne, ko je na morji srečal in se celó sprl z Jelo.

Sedaj ju je uzrl, óna, katera črti iz dná srca, in hodil za njima na bregu, kjer so ga krile stare óljike.

Na vrhunci, kjer se odpira razgled po morji, v pristanišče gruško in na zelene otoke, postala sta v živahnem pogovoru. Po globokem jarku prileze Vujo kakor zver. Svetel nož skriva za hrbtom, poklekne blizu ceste za zidom in gleda srečna zaročenca, trepetaje od jeze.

Ravno obdene Luka roko Jeli okolo pásá, ko skoči Vujo kakor besen k njima in zasadí Luki nož v prsi takó silno, da se pri tej priči zgrudi na tlá; Jelo pa zgrabi in jo odnese na obrézje.

Na bregu stojé velikanske pečine, ki zakrivajo male otline proti morju in proti kopnini. Semkaj položí Vujo omedlelo deklé na pesek, potem prinese v čepici vode in ji pokropí lice. Za nekoliko časa se Jela zavé in izpregleda. Toda ko uzrè Vuja, zamiží in vpraša plaho: »Kje je Luka?«

Vstaja, ali on jo iz nova potisne na tlá.

»Mirúj«, zapové ji mračno. »Luka je šel domóv, in Vujo je pri tebi. Luka te je izročil méni, in ako se čutiš krepko, pojdi; tù dóli čaka moja ladja. Odvêdem te iz tega kraja, zakaj moja moraš biti.«

Ni ji vreden odgovora.

Ali Vujo jo prime za roko, da bi jo odvêdel siloma. Jela ga pahne od sebe, poskoči na noge ter hoče uteči — toda Vujo jo vleče za sabo do mórja. Vname se strašen bój, dokler deklé ne obleží brez zavesti.

Nasilnika so bržkone preplašili mimo veslajoči ljudje, zakaj pri-povedovali so kesneje prebivalci iz Trstena, da so čuli vrišč in vpitje,

toda ko so prišli do proda, da se ni oglasila živa duša, akoravno so klicali. Napotili so se dalje, ko ni bilo odgovora. Ob bregu je veslal po temini čoln, čegar gospodar je pozorno ribáril. Tedaj so pomirjeni odšli, misleč, da so se motili, ali da so dečki igraje lovili in rogovilili po brežnih skalinah.

Gotovo je bilo tedaj, da je Vujo srečnejšega tekmeца zavratno ubil ter hotel ugrabiti in odvésti Jelo. Ali kjerkoli so ga zasledovali, nikjer niso ničesar zvedeli o njem. Saj ga tudi tačas, ko se je zvršilo zločinstvo, nikdo ni videl v tej krájiní.

Jela se ni omožila. Po smrti roditeljev svojih je živela s staro služkinjo v podedovani hiši, opóra siromakom in nesrečnikom, čislana po vsi okolici.

Na vrh ceste pa je hodila vsako jutro.

Nizek, kamenit križ je dal postaviti še njen oče na ónem mestu v spomin nesrečnemu Luki. In pred ónim križem je poklékala Jela še v poznih časih, ko je že osivela.

Kdorkoli jo je poznal in jo ugledal, izognil se ji je, da ne bi motil pobožne molitve in milih spominov predobre starice, ki se je takó zvestó držala obeta, danega zaročencu v srečnih časih mladostnih.

Svetló je sijalo solnce na širo planoto kipečega valovja. Obréžje zatonsko je še objemal jutranji mrak. Bledó se je lesketala rosa na redki travi in po robéh temnozelenega listja južnih rastlin, ko so ónega jutra po prihodu sivega starca nekateri delavci našli otrplega tujca pred križem. — Desnica je ležala na rosni travi, iztegnjena proti spomeníku.

Skoro se zbere prestrašena množica okolo mrtveca. Dečka pošljejo v vás po župana, kateri se z župnikom za malo časa napoti na rečeno mesto. Pri križi ugibajo, kdo je mrlič; ali nikdo se ne more spomniti, da bi ga bil kdáj videl v teh krajih.

Ko prispé župnik z županom, umolknejo vsi. Častiti župnik pa izpregovori mirno:

»Bog ga je poklical k sebi. Milosti je iskal tujec, katerega vidimo mrtvega; naj mu je križ oznanil pomilostitev! Kdorkoli si, tuji potnik, izročili te bodemo posvečeni prsti in molili, da se Bog usmili duše tvoje, zakaj iskal si pred smrtjo križa!«

Sedaj dospé tudi Jela, kakor ji je navada že štirideset let, na óno mesto in stopi med néme gledalce.

»Jezus, vsemogočni Bog! To je Vujo!« vzklikne osupla in se za korak umakne, »Vujo, ubojica ženina mojega, morilec sreče moje!«

Vsi se čudijo in stojé prestrašeni, častiti svečenik pa izpregovori milo:

»Ne govôri tega, dobra žena! Sedaj stojí pred višjim Sodnikom, in mi smo pozabili, oprostili!« Nató se obrne do množice in nadaljuje: »Glejte potrto to ženo! Neizrecno žalost in togo ji je provzročil nekdanj. Vsemogočni Bog ji je dal krepost, da je nosila nesrečo udano in bogoljubno. Danes pa je priča, da je óni divji morilec, óni zločinec iskal mirú na zemlji! Pojdite, ponesimo mrtveca na posvečeno grobišče k večnemu míru!«

Osamèl stojí križ ob poti, razpada že, in lišje ga pokriva. Ona, ki je vsako jutro prihajala h križu molit, našla je mirni prostor poleg zaročenca svojega pod cipresami oraškega grobišča. Ljudje, ki hodijo mimo spomeníka, ne vedó več, kaj pomeni; samó najstarejši možjé še govoré o nekdanji nesreči in žalostni smrti ljutega Vuja.

Némi listi.

Sešil sem v knjigo liste bele,
Da nánje pišem dnevnik svoj,
A prazni so še danes listi:
Molčéč in ném je dnevnik moj.

Oh, ne . . . Saj vsi ti némi listi
Nikakor méni ne molčé:
O lepi izgubljeni sreči
Ti némi listi govoré . . .

Rástislav.

Ob studenci.

Dala piti mu vodé,
Šel je dalje čez goré.
Déklici prihodnje dni
V daljo hrepené oči.

Dala piti mu vodé,
Dala mu takrát sréc.
Hladni je ostavil vír,
Nji sréc odnesel mír.

Toda kdo li zná, če kdaj
Vrne potnik v ta se kraj?

y.

Kratka povestnica slovenskega pravopisa.

Spisal Andrej Fékonja

(Dalje.)

namenitejšje v povestnici slovenskega pravopisa je

Metelkovo črkopisje — metelčica.

Slišali smo, kakó je poudarjal Kopitar in za njim Ravnikar (poznejši škof tržaški), da latinska pismena ne morejo izražati vseh slovenskih glasov, da torej slovenskemu jeziku bajè treba še nekoliko posebnih znakov v pisavi, a to ne samó jednojnih, nezloženih pismenk za dotične soglasnike, nego tudi priličnih črk za nekatere zavijavane samoglasnike. »Znano je tudi« (piše Navratil l. c. 88.), »da sta si ta imenitna rojaka dopisovala zlasti o novi abecedi, kako bi se namreč dala latinica dopolniti s cirilico po Kopitarjevih pravilih«; in Ravnikar je res v svojih »Zgodbah sv. pisma« IV. 1817 (str. 325.) že napovedal, da »z latinskimi črkami scèr, pa po Kirilovo, hočemo tudi mi v prihodno pisati, in torej čerk, kar nam jih manjka, pernarediti«. Zajedno je tudi

Franc Ser. Metelko, učitelj veroznanstva in slovenščine na liceji v Ljubljani, naklonjen morda (kakor misli Marn IX., 10, 13.) uprav po Ravnikarji, poskušal po cirilici za slovenski jezik napraviti primerne črke. »Vodi ga zlasti polglasnik; in zgodaj je moral Metelko kako poskušnjo na Dunaj poslati Kopitarju, ker mu le-tá v dopisu 9. jan. 1821 graja za polglasnik nasvetovano znamenje s, katero se mu zdi, kakor pravi (lat.), »kozliček med ovčicami«. A ker je bila po omenjenem »abecednem shodu« na Dunaji jeseni leta 1820. »zvođenéla rodoljubom nada, da bi dobili vsi Slavjani občno abecedo — dal je Ravnikar ondu narisati menda 11 novih pismenk ter podbadal nató Metelka, dokler jih ni vzprejel v svojo slovnico: »Lehrgebäude der slowenischen Sprache« Laibach 1825. V tej, kot slovnica mnogo hvaljeni knjigi, podal je tedaj Metelko tudi svoj novi, po Kopitarjevih pravilih (dasi ne povsem po njegovi volji) osnovani pravopis slovenski; žal, da iz tiskarskih ozirov ne moremo priobčiti njega popolne slike. — Takó se je torej pojavila v književnosti naši — »metelčica«, ali, kakor jo

je njen »oče« — bolje »poóčim« — sam imenoval: »pocirilica«¹⁾ — No, kakšna je li bila usoda tej »pocirilici — metelčici?«²⁾

»Priljubila se je 'metelčica' samo svojemu 'očetu' in peščici slovenskih pisateljev, ki so jo tudi branili« pravi Navratil l. c. 82.; »drugim je pa bila — trn v peti, dasi jej je hodila iz početka celó vlada na roko, ter dovolila, da so se smele ž njo tiskati in rabiti po malih šolah tudi šolske knjižice, ki jih je spisal ali poslovenil Metelko sam«, namreč: dva »Abecednika« in »Številstvo« pa okrajšano »Slow. Sprachlehre« za učit. pripravnike in učitelje, 1829., 1830.

Prijatelji Metelkove pisave so bili sôsebeno nekateri duhovniki v Kranjski, poimenoma: župnik Jan. Zalokar, stolni kapelan Blaž Potočnik, katehet Fr. Jelovšek, in zlasti spirituval Jož. Burger, kateri so od leta 1825. do leta 1835. v metelčici izdali kakih 12 knjižic versko-nabožne in povestne vsebine. Razven teh so bajé tudi v Štajerski in Koroški v »metelčici« pisali nekateri, ki pa se niso hoteli imenovati očitó! Izvestno sta bila med temi župnik Jarnik in spirituval Slomšek.³⁾ Toda množili so se tudi Metelkovega črkopisja neprijatelji. Zlasti je novotarstvu nasprotoval ljubljanski kanonik And. Albrecht; potem kapelan Frid. Baraga, dušoskrbnik Jan. Ciglar, župnik Fr. Veriti in še drugi pisatelji v Kranjski, a posebe »Čbeličarji«: teol. prof. dr. Jak. Zupan, knjižničar Matija Čop, pesnik dr. Prešeren, in izdajatelj Mih. Kastelec. Dalje Val. Stanič, kanonik v Gorici, A. Murko, slovničar in slovarjepisec v N. Gradci, sčasoma tudi Slomšek v Celovci, kateri so vsi pisali v »bohoričici« in takó dejanski podirali »metelčico«. Črkam in njih oblikam je oporekal tudi Jarnik, pa tudi Ravnikar in Kopitar; takisto Čeha Dobrovsky in Čelakovsky; dà, Metelko sam ni bil prav zadovoljen ž njimi.⁴⁾

Takó je nastal zaradi »metelčice-pocirilice« prepir in bòj, sicer v nemškem jeziku in brez rdeče krvi, v književnosti naši znan kot

„Črkarska pravda“ ali „abecedna vojska“.

Iz prva »se šola novočrkarjev srdita z možmi prepira starega kopita« nekaj let le bolj med seboj, v družčinah, po šolah, v zasebnih

¹⁾ Pravi oče »metelčici« je po tem, kakor pripovedano, *Ravnikar*; Metelko jo je torej le »pohčiril«. (Prim. Navratil l. c. 89.).

²⁾ Obširno o tem razpravlja *J. Marn*: *Jezičnik* IX., 15. sl., 28. sl.

³⁾ Vid. *Marn* IX., 23.; *Kres* III., 376.; *Lj. Zvon* IX., 122.

⁴⁾ *Jarnik* je pač pisal v »metelčici« in bi bil tudi svoj »Etymologikon« dal tiskati s temi novimi črkami, toda v celovski tiskarni tedaj takih ni bilo. (Vid. *Kres* III., 580.)

listih in dopisih. Ali leta 1831. »začnó nove abecede nasprotniki očitno udrihati ter udrihajo tri leta po njej tako strašno, da je ni junaški branitelj — Kopitar s svojim »ostrim mečem« ni mogel rešiti bridke smrti».

Začel je javno to slovečo pravdo dr. J. Zupan (»Horatius«) v celovškem listu »Carinthia« leta 1831. (št. 20. in 32.) z »najgorečnejšim Metelkovcem« J. Burgerjem (št. 25. in 39.). Tedaj je sicer Slomšek istotam leta 1832. (št. 10. in 12.) odločil za staro abecedo — do 300 let dobro pisavo Bohoričevo. No po Prešérnovi znani zabavljici istega imena v »Krajnski Čbelici« III., leta 1832. in zaradi Čelakovskega v »Čas. česk. Museum« 1832. leta IV. proti Metelku izrečene sodbe, nemški priobčene tudi v ljubljanskem listu »Illyrisches Blatt« leta 1833. (št. 6.—8.) z dodatki Čopovimi, vname se tukaj sedaj glasovita vojna, v kateri pa je voditelj Čop (k št. 13. sl., 23. in 30.) proti Metelkovcem (Metelku, Burgerju, Zalokarju, Jerinu — št. 10. in 22.) in še posebe proti Kopitarju (št. 27.) s pripomočjo Prešérnovo (št. 30.) končno dognal, da je »metelčico« zmagala »bohoričica«.¹⁾

Dejanski pa je podrl »metelčico« — v Štajerski A. J. Murko s »Sprachlehre« in »Besednikoma« (leta 1832., 1833.), v Koroški Urb. Jarnik z »Etymologikonom« (leta 1832.), in v Kranjski zlasti »Kranjska Čbelica« s štirimi bukvicami (leta 1830.—1833.), katere knjige in knjižice so vse bile tiskane v »bohoričici«. (J. Marn IX, 37.—38.).

»Metelčica« — takó še pripoveduje Navratil l. c. 83. — »premda po Kopitarjevem pravilu osnovana, ni ugajala množici nasprotnikov zato, ker je bila zmes iz »latinice« in »cirilice« t. j. latinska abeceda — po Šafaříkovi želji — pomnožena z nekaterimi cirilskimi pismenkami, za naš č, š, ž itd. in s posebnim izmišljenim znakom za naš polglasnik — ki ga pogrešamo v sedanjem »pravopisu«; a uprav nad tém polglasnikom spotikal se je z mnogimi drugimi vred celó metelčičin najodličnejši branitelj Kopitar... Ali ker se »cirilica« ni prilégala »latinici«, ni bila vsa »metelčica« lepa (nekaterim so se nekatera známenja zdela celó barbarska), a uprav zato je imela tudi toliko nasprotnikov, ki so opravili naposled, da ni obveljala, ter bila pregnana na naglem tudi iz malih šol. — Zbalo se je, kakor smo slišali nekđaj praviti, duhovsko oblastvo v Kranjski sóseb tega, da ne bi nastala s časom velika zmešnjava zastran priimen ali pridevkov, ako bi se zatrošal Metelkov pravopis tudi v krstne knjige, in da je uprav zato vlada, opozorjena na to okolnost, odpravila »metelčico« tudi iz šol. Vendar jo je smel njen »oče« rabiti razlagaje slovenščino

¹⁾ Vse to posamezno popisuje J. Marn: Jezičnik IX., 32.—45.

bogoslovcem ljubljanskim tudi še potém, ko je bila odpravljena iz malih šol.

In takó je tedaj tudi »metelčica« zamrla.

Gajev pravopis — gajica (čeho-ilirčica).

Ko je propadla »dajščica« in »metelčica«, pisalo se je in tiskalo pri nas zopet in povsod v stari »bohoričici«. Toda že davno so posamezni Slovenci spoznali, da je nam, ako hočemo na slovstvenem polji kaj napredovati, pred vsem drugim potreba lepo zjedinenje v pravopisu, kateri mora vendar tudi našim ostalim slavjanskim bratom znan biti, da bodo tudi oni naše duševne izdelke brati in kupovati začeli. Vsak pristranski pravopis, naj bo še tako izvrsten, razcvet slovstva le zatira ne pa podpira. (Ant. Janežič Slov. Slovnica I., 148.). No, táko lepo pravopisno jedinstvo nam je pripravila vendar vsaj z najbližjimi brati nekdanja, dasi kratka in še to precéj rahla zajednica slovensko-hrvaška v Gajevem »Ilirstvu«.

O novem letu 1836. je vstal namreč v Hrvaški óni prej omenjeni »mladi, iskreni in drzni« dr. *Ljudevit Gaj* s prekrasno idejo: da po svojih listih »Novinah« in »Danici« v skupnem jeziku, z novim pravopisom in pod obćim imenom združi vse Jugoslovane v jedno književno kólo. Zató je Gaj domače kajkavsko narečje zamenil s hrvaško-srbskim štokavskim in tedanji hrvaški pravopis prenameril po češkem ter vse to prekrstil na ime »ilirsko«, pozvavši v to književno zajednico vse Hrvate in Srbe, Slovence in Bolgare. Kar se posebe tiče pravopisa, priobčil je Gaj že leta 1830. »Kratko osnovo« o njem, katero je sedaj v »Danici« leta 1836., 10. sl. popravil in obširneje razložil pravila skladnemu, sestavnemu pravopisu. Po preosnovatelji Gaji je dobil torej ta pravopis ime »gajica« ali »gajevica«. Toda ker je bil prirejen po češkem izvorno Husovem vzoru za ilirsko knjigo, zató so ga svoj čas nazivali tudi »čeho-ilirčico«, »češko-ilirski« in naprosto »ilirski pravopis«. In to je baš pravopis, kakeršen nam rabi sedaj.

Pristop. — Na Gajev poziv, govoreč tudi posebe »Kranjcem, Štajercem, Korušcem, Istrianom ter ostalem Slovencem«, pristopilo je iz početka v njegovo književno kólo ilirsko res tudi nekoliko naših Slovencev. Med temi je bil sósebnó oduševljeni *Stanko Vraz*. In uprav Vraz je tedaj, bivajoč v Hrvaški, podal Slovencem prvo knjigo: »Narodne pèsni«, u Zagrebu leta 1839., kakor sam XXIV. pravi, »v enim oblačili, v kakvim še nobena slovenska knjižica štampana (tiskana) ni, t. j. v ilirskim pravopisi«; in v istem pravopisu tudi še i. l. svojo po-

večjo pesem slovensko: »Hvala nadvajvodi Joanu«, v Zagrebu leta 1839.¹⁾ Istodobno je M. Trstenjak v graškem nemškem listu »Der Aufmerksam« leta 1838., števil. 47., leta 1839., števil. 9. in leta 1839., števil. 24. objavil tri slovenske pesmi godovnice v gajici, a na posebnem listu nato izdal tudi v Gradci svojo: »Kolednico k' novem leti 1841« v novem pravopisu. — No, vse to je torej bilo zunaj slovenske meje. V središču slovenskem pa je Andrej Smolè dal ob svojih troških tiskati v češko-ilirskem pravopisu tri knjižice: Dve komediji: »Varh« (prest. A. Smolè) in »Veseli dan ali Matiček se ženi« (A. Linhart), in »Pesme Valentina Vodnika«, vse v Ljubljani leta 1840. V nemškem listu ljubljanskem »Illyrisches Blatt« leta 1840., števil. 50. je Fr. Malavašič priobčil dva slovenska soneta; in zatem J. Žemlja v istem listu leta 1841., števil. 3. in leta 1843., števil. 12. dve slovenski pesmi v gajici. V posebni knjižici pa je Jož. Žemlja izdal svojo povest v pesmi: »Sedim sinov« v Ljubljani leta 1843. tudi v novem pravopisu. A zopet v inostranstvu je i. l. A. J. Murko izdal svojo »Grammatik der Slow. Sprache« II. Grätz leta 1843., s pismenkami »češko-slavjanskimi«, kakor sam pravi v predgovoru, da bi takó »zapadno-slavjanska narečja po občem pravopisu zbližaval«.

Nekako v isti čas pa je začel izhajati v domovini slovenski list:

„Kmetijske in rokodelske novice“,

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe. Vrednik Dr. Janez Bleiweis. Natiskar in založnik Jožef Blaznik v Ljubljani. V sredo 5. Maliga serpana 1843'. — Prikazale so se te »novice« pač res da — s starim duhom in obrazom: »v kranjskim jeziku« in v pisavi bohoričici; vender — in kdo bi si bil mislil — uprav po »Novica h« (takó se je list imenoval od leta 1849. dalje) zasluž je Gajev novi pravopis češko-ilirski tudi v Slovencih ter si i končno pridobil občo veljavo. Kakó, pokažejo in povedó naj nam baš njih prvi tečaji.

Pregledujé »Novice« zaporedoma po številkah prvega leta 1843., zapazimo v 6. števil. med ostalimi članki in dopisi sestavek: »Ljubim Kranjcem, našim bratom . . . — Kremp!« — v novem pravopisu. Pred spisom samim pa stoji (v bohoričici) tá-le »Predgovorček« uredništva: »Naši ródni bratji na Štajerskim in Koróškim že večji dél s temi čerkami pišejo in tudi pri nas že nič noviga niso . . . Davno so tudi že drugi slovénski narodi in učeni možjé željeli, de bi se mi Kranjci z njimi v pisanju zedinili. Serčno jim tadaj roke podajmo in podperajmo edin družiga v dobrih in koristnih rečéh z ljubeznijo, z miram in z edinostjo«.

¹⁾ Ali je Vrazov sonet: »Antoni Stranjsaki«, 2. sept. leta 1838., tiskan v gajici?

Za tem »bratovskim pozdravljenjem od Radgone«¹⁾ — prvim Noviškim spisom v gajici, nahajamo po »Novicah« poleg stare pisave Bohoričeve še tudi drugih sestavkov v novem pravopisu Gajevem, zlasti naslednje leto 1844., ko je v njih objavljaj posebne članke jezikoslovne Matija Majar iz Celovca. In uredništvo Noviško je o takó imenovanem ilirskem ali organiškem pravopisu dalo v šte. 17. »Jezikoslovni razlog« po besedah Majarjevih: »Tu treba počasno postopati, da nikogar ne silimo, nikogar ne žalimo in vunder zmiraj na bolje gremo«. A ko je bilo vse več in več dopisov v pravopisu ilirskem, povedalo je o tem uredništvo v šte. 42.: »Dopise, ki jih dobivamo, take natisniti damo, kakoršne smo v roke dobili, zunej tistiga, kar je duhu jezika in gramatiki suprotivno, kar tedaj poleg naše dolžnosti popraviti moramo«. — Takó je torej drugi tečaj lista precej dvoličen.

Tudi v tretjem tečaju leta 1845. so izhajale »Novice« v pravopisu pomešanem: nekaj v starem Bohoričevem, nekaj pa v novem Gajevem; no, vender so se vse to bolj množili dopisniki in članki v »gajici«. Med temi je bil sedaj zlasti Oroslav Caf od Maribora. Tedaj pa zopet izjavi uredništvo v 6. šte. naravnost: »Mi nobeniga k pisanju v novim pravopisu ne silimo in dajemo vsak spisek v »Novice« takó, kakor ga prejmemo. Tega se bomo držali, dokler nam bo vredništvo »Novic« izročeno. Če jih imamo tedaj v Novicah več spiskov v novim pravopisu, ko v starim, to od tod pride, kér jih je veliko več pisateljev, ki po novim pišejo, ko taci, ki se stariga deržijo; kar nas prav zlo veseli«.

Četrty tečaj »Novic« leta 1846. začenja takoj s pravopisom Gajevim; in v šte. 2. podaja uredništvo nastopni oglas: »Novo leto se je za »Novice« prav veselo začelo; nobeno leto ni tolikanj deležnikov vnovič pristopilo, kakor letas! Med novimi bravci so morebiti nekteri, ki še niso Novičniga pisanja vajeni; tem povémo, de je pri tem pravopisu vse po starim, samo tri čerke ne, ktere se pa dajo, ko bi z očmi mignil, naučiti. (In pokazavši óne tri, ozir. šest novih črk: s, š, z, ž, c, č, nadaljuje:) To je vse, in ne pičice več. S tem pravopisom pa stopimo v kolo z drugimi Slovani, de oni naše, mi pa njih bukve lahko beremo. De bi tedej prihodnjič zmešnjav v Novicah ne bilo, prosimo, naj bi se vsi naši gosp. pisatelji ediniga pravopisa posluževali. Zdej ta, zdej uni pravopis, Novicam ličnost jemlje in bravec moti. Rodoljubni Slovenci niso svojeglavni, ampak se v občnokrístnih rečeh radi podajo. Z radostjo in ponósam zamoremo reči, de so vsi

¹⁾ Ant. Krempel je bil namreč župnik pri Mali Nédelji blizu Radgone.

slavni slovenski pisatelji tudi pisatelji Novic, in de nar bolj sloveči med njimi so jeli sploh pisati v občnim — Gajevim — pravopisu. Naši prebrisani kmetje ga že brez spotikleja berejo; za male otroke, ki se šele brati učijo, je pa novi pravopis veliko lažje od stariga. En glas, ena čerka! to je velika prednost noviga pravopisa.

Res, isti IV. tečaj »Novic« leta 1846. je tiskan ves in samó v pravopisu Gajevem; zató uredništvo v poslednji (52.) številki veselo kliče: »Hvala Bogu, de Novični pravopis je že star pravopis, in de se nimamo več za novino bojevati in prepirati. Od vsih strani slišimo zadovoljnost s tem pravopisom in če je še kdo, ki v kakem koti čez njega goderná, naj goderná: vsim ljudém še Bog ne more vstreči. De že tudi kmetam ta pravopis pri branji in pri pisanji gladko od ust in rok gré, se vsak lahko prepriča, če k nam pride, od kmetov poslane dopise prebirati. Če učitelji po deželi zraven starih čerk učencam še teh 6 novih pokažejo, je pa vsa ta umetnost, ktera je nekterim protivnikom tako silno glave belila, pri kraji.«¹⁾ — In od sedaj so tiskani vsi nastopni tečaji »Novic« zgolj v Gajevem pravopisu — izvzemši črko é (in tudi ě).

Določno je torej povedal dr. Bleiweis na konci leta 1851. štev. 53.:

»Novice so, polagama stopaje, brez hrupa, brez sile, brez vojske naš sedanji občji pravopis po Slovenskim vpeljale«.

Protivniki gajice.

No, takó mirno in brez vsakeršnega prigovora pa Gajev pravopis venderle ni bil uveden v knjigo našo. Nego, kakor je bilo pri nas v pretežni večini protivnikov temu, da bi po primeru kajkavskih Hrvatov tudi naši Slovenci vzprejeli štokavščino, t. j. hrvaško-srbsko narečje, za književni svoj jezik, takó so nekateri nasprotovali tudi novemu pravopisu češko-ilirskemu. Tù navajam le nekatere domače rojake.

Glavni sovražnik i »ilirščine« i »gajice« v Slovencih je bil — *Kopitar*. Proti pismenom: ž, š, č se je izrekel že leta 1810. Ali ko je Ljudevit Gaj že slavil zmago v Hrvatih, smešil je Kopitar (v Hesych. gloss. discip. leta 1840. str. 59, 60.) Gaja pa književni jezik in pravopis njegov, češ, da óne pismenke »kakor mušji otrebki kazíjo lepoto«. In to je še ponavljal, ko so tudi »Novice« poskušale z gajico leta 1843. (v pismu kmet. družbi kranjski) ter je svetoval ostati pri stari

¹⁾ »Kteriga ni sram pritožiti se, de si ne more treh čerk v glavo vtisniti, ta nima veliko veselja do branja in gotovo tudi stariga pisanja le malo bere«. Dr. Bleiweis »Nov.« 1846. 19.

kombinaciji Bohoričevi, svarč pred »strastnim šarlatanom Gajem«.¹⁾ No, Kopitar je skoro zatem umrl.

Drugi neprijatelj novosti je bil — *Prešeren*. O tem nam pripoveduje sam dr. J. Bleiweis (Letop. Mat. Sl. 1875., str. 179.), pišeč: »Kakor se je Prešern, reči smem po mnogih pogovorih ž njim, trdovratno držal bohoričice, isto tako bil je velik nasprotnik temu, da bi hrvaško-srbski jezik postal literarni jezik tudi Slovencem«. Vender je Prešeren (kateri je še leta 1837. sam odkrito izpovedal Vrazu, da ne umeje hrvaški²⁾), pozneje se poprijel novega pravopisa n. pr. v »Novicah« leta 1845. in je tudi svoje »Poezije« leta 1847. dal tiskati v gajici.

Novemu pravopisu Gajevemu je bil dalje nasprotnik — *Metelko* in ž njim nekateri pisatelji v Kranjski, potezujoči se sedaj — ko je bila »metelčica« zatrta, zopet za staro »bohoričico«. To vidimo iz pisma Slomškovega ljubljanskemu spirituvalu J. Volcu z dné 29. ržénega cvéta leta 1847., kjer pravi škof Slomšek med ostalim: »Gotovo ste meni bolj vstregli z starim pravopisom kakor jaz Vam z novim, ki ga Krajnci zamečujete. Slišimo, de Vam nekim na nov pravopis toljko merzi, de ga hočete po vsej ceni zatreti. Zakaj se niste hitro v začetki oglasili? Zmota bi ne bila toljka, kakor bo zdaj. Ilirski pravopis ima svoje dobre, ino pa več, kakor stara Bohoričica, recite kar hočete. Zdaj bi pa radi, posebno g. Metelko, de bi (jaz) zopet svoj pravopis zavnil«; i. t. d.³⁾ — Metelko je sedaj res pisal v »bohoričici« do leta 1847.; a leta 1848. je podal svojim rojakom davne knjižne spomenike v svoji — »pocirilici«.

In čudno, tedaj se je tudi nekdanji Metelkovec *Zalokar* leta 1848. oglasil za »metelčico« in spisal v »Extr. Beil. zur Laib. Zeitung« nemški »še besedo o novem slovenskem pravopisu«, priporočujé — »metelčico« nasproti »bohoričici« in »gajici«;⁴⁾ čemur pa je odgovoril dr. Bleiweis v »Novicah« leta 1848.

Vender »sovražnikov močnih bilo ni, prijateljev pa vse živo«.
(Slomšek.)

(Konec prihodnjic.)

¹⁾ Gl. Kopit. Spom. 19,20.; Novice 1893., 224.; J. Marn XVIII. 15.—17.

²⁾ Gl. Letop. Mat. Sl. 1877., 159.; »... wenn ich kroatisch verstehen würde«.

³⁾ Priobč. Lj. Zvon IX., 122. Prim. Novice 1846., 207. op.*)

⁴⁾ J. Marn XXIII., 35.

Nesrečna junaška kri.

Črtica iz Bosne. Napisal R. Perušek.

(Konec.)

Ko dospè na cesto, hití do bližnje orožniške stanice. Spotoma sicer večkrat postane in si očita sramotno namero, da izdá sosedu, ki mu ni storil nič krivega in s katerim je doslej živel v prijateljstvu. Ali lakomnost po novcih, s katerimi bi mogel odgnati bedo in siromaštvo svoje, nadvlada ga končno, in ko pride do orožnice, potrka glasno na vrata. Orožnik mu odprè in ga vpraša, kaj hoče.

»Pustite me v hišo, tam vam razložim vse.«

Orožnik se prepriča, da je človek neoborožen in sam ter ga spusti v sobo.

»Ako hočeta deliti z menoj dobiček, povém vama, kakó si moreta zaslužiti lepih novcev!« Orožnika se iz početka smejeta kmetu, ker se ne domislita, kakó bi jima mogel pomoči do dobička. Ko pa kmet sili vánja, obetata mu, kar zahteva in poleg tega tudi to, da se njegovo ime ne objavi. Bal se je namreč, da bi se mu ne osvetili sorodniki Vasovi in da bi ga ne zadela obča sramota in splošno preziranje zaradi izdajstva in da bi takó ne mogel v miru uživati Jude ževih grošev.

»Vaso Jeremijić je v svoji hiši!«

»Kaj brbljaš? Bila sva danes v Jeremijića hiši, toda ni ga bilo nikjer!«

»Sevéda ne; prišel je baš sedaj. Videl sem ga v mraku v šumi nedaleč od hiše, kakó se je skrival, dokler je mislil, da more skrivoma stopiti v svoj dom.«

»Je li res, kar govoriš? Pazi, da naju ne varaš, človeče; ne bi ti se godilo dobro!«

»Tako mi Boga i Bogorodice, videl sem ga na svoje oči, in evo vama glave moje, ako ni istina, kar govorim.«

Orožnika se hitro opravita in napotita proti hiši Jeremijićeve. Kmetu morata še iz nova zatrditi, da mu odštejeta pogojeni del nagrade in ne povesta, da je on izdajica, potem se napoti po drugem poti na svoje domovanje.

Ko je stopil Vaso v hišo, skočili so vsi pričujoči ljudje na noge in mu z glasnimi klici veselja in čuda hiteli naproti. Žene so zajedno

udarile v plač, in dolgo časa je trajalo, predno se je izvil objemanju in poljubovanju in predno je vsaj nekoliko umiril svoje ljudi. Sevéda mu je bilo to težko, ker se mu je srce samemu topilo od raznih čustev, veselih in žalostnih. Napósled so zopet séli za trpezo (mizo), in tedaj ni bilo ni konca ni kraja vpraševanju in pripovedovanju. Silili so vánj, naj jé in pije, ali njemu ni bilo do jedi in pijače, hotel si je samó ogreti srce o pogledu dragih svojcev. Takó je sedél káko poldrugo uro in jel se je opráščati, ker je hotel oditi ponóči, da prenočí pri Živojinu. Temne slutnje mu niso dale mirú, ali domačini so ga vedno zadržavali in pregovarjali, naj še ostane, saj se lahko domá skrije, da ga nihče ne bi našel.

V tem stopi mali Risto, sin Todorjev, ki se je nekaj bavil okolo ognjišča v kuhinji, ves preplašen v sobo in reče: »Evo orožnikov!« Toliko da izgovori te besede, prikaže se tudi že orožnik v sobi in z napeto puško velí Vasu, sedečemu ob steni, naj se udá. Vsi skočijo kvišku, Vaso zgrabi svojo malo puško, v tem trenutku pa se stemní v hiši. Simka, sestra Jeremijčev, razumela je položaj, in dokler sta ostali dve ženi vili roke in vpili, ugásila je luč in zaklicala: »Béži, Vaso!« Todor in mož Simkin zgrabita puško orožnikovo in mu jo izkušata izviti, ta trenutek pa porabi Vaso, skoči iz sobe in sune na stran drugega orožnika pred hišnimi vrati, ki se baš pripravlja, da bi vstopil, ker je čul krik in ropot. Ko se orožnik ujame za steno in zopet postavi na noge, izpali puško za ubežnikom, potem pa hití v sobo, kjer se možjé rujejo. Dvema oborožencema se kmeta brez orožja ne moreta ustavljati, dasi sta močna. Ker spoznata, da bój ne more biti uspešen, udasta se, in pri brleči lučici, goreči v kandilu (lampici) pred ikono (sveto podobo), zvezeta in ukleneta orožnika Todora in Simkinega možá ter ju odvedeta v Sarajevo.

Drugi dan zopet pridejo orožniki, da povédejo s seboj tudi žene. Staro mater pusté pri otrokih, ki milo jočeta in vpijeta, ko se mati in teta odpravljata pred sodišče. V tem zapazi jeden orožnikov, ki se bavi okolo hiše, krvav sled. Opozori svoje tovariše nánj, in óni, ki je sinoči ustrelil za ubežnim Vasom, domisli se takoj, da je to morda krvavi sled Vasov. Takoj se tudi napotita dva orožnika za sledom, ki ju dovéde v šumico, kjer se potem izgubi. Toda orožnika ne odjenjata in res najdeta v grmovji baš za óno skalo, kjer je izdajica opazil Vasa, bledega človeka, ležečega nepremično. Stopita bliže in spoznata Vasa. Dasi je orožnik v tèmi ustrelil za Vasom, pogodil ga je slučajno v levo nogo. Vaso je tekel v šúmo, a tamkaj se je spomnil, da je ostavil brata v borbi z oboroženima možéma. Hotel se je vrniti,

ali zadržala ga je skeleča bolečina v mčih, in zajedno je čutil, kakó mu teče topla kri. Iz težka se zavleče v gozd in ostane pod grmom vso noč. Bolečina in mnoga kri, ki mu je odtekla, oslabili sta ga takó, da je omediel. Takó je ležal, ko sta ga našla orožnika. Hitro skoči jeden v hišo in oznani tovarišem svojim, da imajo Vasa v pēsti. Iz nova jok in krik ženā in dece. . . Z mrzlo vodo spravijo Vasa zopet k sebi, in mu obežejo rano. Potem najamejo v bližnjem sēlu nekaj ljudij, napravijo nosila, položē nānja Vasa, in takó se pomika vsa vrsta počasi proti Sarajevu . . .

Zeni so kmalu izpustili iz zapóra. Ali njih povratak na domača ognjišča je bil žalosten; saj sta ostala njiju možā in Vaso v temnici, in pričakovati je bilo ostre sodbe. Ko je Vaso ozdravel — rana sáma ni bila smrtna, in krepka narav Vasova je pospešila nje celitev — povēdli so jetnike pred vojaško sodišče. — Vlada je bila takoj, ko so se pojavile hajduške čete, objavila preki sod, in ta je proglasil vse tri jetnike krivimi ter jih obsodil na smrt.

Neko jutro meseca malega srpana je stala zarano precejšnja tolpa ljudij na trgu pred véliko vojašnico sarajevsko. Bili so većinoma ljudje z óne strani Save, ki so zijála prodajali in hoteli napasti radovednost svojo, zakaj danes se je imela zvršiti smrtna sodba obeh Jeremijičev in njih svaka. Domačinov ni bilo mnogo med njimi; Turki so presni in imajo preveč prirojenega takta, da bi gledali take žalostne igre, domače hriščane pa je zadržavala zavest, da je njih kri, ki se prelje danes. Čakale pa so na trgu tri nam znane žene, Savka, Simka in Andja, da vidijo poslednjikrat nesrečne ljubljence svoje. Okolo njih je bilo nekoliko seljakov, sosedov in prijateljev Jeremijičeve hiše in nekaj srbskih meščanov. V žalosten molk utopljeni, čakali so ti domačini, dočim so se tuji gledalci šalili in glasno razgovarjali. Ob šestih se odpró vélika vrata vojašnice. Najprej se prikaže oddelek vojakov, za njimi trije vozovi, na katerih sedé obsojenci. Poleg vsakega je pravoslaven pop, da jih tolaži na poslednjem poti. Z Bogom jih sevēda ni bilo treba spravljati, ker so bili itak udani sinovi pravoslavne cerkve. Dosti truda jih tudi ni stalo, da bi jih tolažili, saj jim smrt ni bila strašna. Todor in svak njegov sta se zmatrala celó za nedolžna, Vaso pa je bil prepričan, da je ranil Čamila branēč samega sebe, v hajdukih pa si tudi ni okaljal rók s kršćansko krvjó. Okolo vóz so korakali orožniki, za vozovi pa zopet oddelek vojakov. Ko žene ugledajo vozove in na njih uklenjene svoje rodovince, udarijo v plač, pririjejo se do vóz in jih kukajoč in lelekajoč spremljajo do določenega mesta. Orožniki jim niso branili tekati od vózā do vózā in pomilovati sedaj tega, sedaj drugega

svojca. Milo se je storilo tudi njim, ko so gledali njih žalost. Tem čudoviteje so se vèdli obsojenci; mirni, ne da bi bili količkaj videti razburjeni, tolažili so celó in mirili žene ter jih uverjali, da vender ni nič posebnega, ako morajo umreti.

Počasi se je pomikala dolga povorka po Terziji-ulici, potem pa zavila južno po cesti v Kovačiče. Izza sèla se vzpenja pot polagoma do majhne ravnice. Tamkaj se ustavijo. Vojaki stopijo na vse štiri strani, v sredini so obsojenci, duhovniki in sodno poverenstvo. Avditor prečita še jedenkrat obsodbo. Vaso je bil kriv težke telesne poškodbe in razbojništva, Todor in svak pa jataštva in javnega nasilja, ker sta skrivala Vasa in se siloma protivila javnim orožnikom. Vsi trije so se obsodili na smrt na vešalih. Ker pa tedaj ni bilo krvnika v Sarajevu, izpremenila se je smrtna kazen takó, da bodo obsojenci ustreljeni. Dovolilo se jim je, da se smejo še jedenkrat posloviti od sorodnikov, ki so glasno plačoč in tarnajoč objeli in poljubili svojce, potem pa so jih dobri ljudje po sili odpravili in odvèdli, da niso videli groznega prizora, ki se takoj zvrši. Poljubili so še obsojenci križe, potem so jim zavezali oči, in poklekli so ob jarek, izkopan v ozadji. Že prej določeni vojaki stopijo naprej, namerijo puške, in na znamenje, katero dá častnik, zagrmí zajedno dvanajst pušek, in tri telesa se zgrudijo vznok v jamo, ne da bi kdo dal glasú od sebe. Vasa je jeden vojakov takó dobro pogodil v srce, da je kri v visokem curku udarila iz njega. Potem se je zvršila molitev, zdravniki so potrdili smrt obsojencev, postavile so se straže, vojaki so odkorakali, in radovedno ljudstvo se je razšlo.

Minilo je izza tega dogodka nekoliko mesecev. Nekega solnčnega popóldne sem se šel izprehajati po cesti v Kovačiče in dospel šetajoč tudi do morišča. Kakó sem se začudil, ko sem videl grobove obsojencev! Vsak je imel lep nagrobni kamen, in da ne bi psi ali druge živali mogle razgrebsti gomil, obkrožala je sléharn grob prostorna in visoka lesena ograja. Kakor sem zvédel pozneje, dovolila je vlada sorodnikom, da postavijo ustreljenim svojcem spomenike; kaki oziri so jo vodili pri tej dovolitvi, tega nečem razglablјati, toda ne dá se sumnjati, da spomenikov niso postavili sorodniki ob svojih troških, nego da so jim z novci v pomoč pritekli imoviti Srbi, kar svedoči, da so jim bili obsojenci nekaki politiški mučniki. To so pričali tudi darovi, ki so bili nameščeni na grobéh. V vsako gomilo je bil zasajen visok drog, na njem pa so bile navešene rute, jabolka, pomaranče in šipki, kakeršne darove poklanjajo Srbi o svečanostnih prilikah drug drugemu. Ko sem

čital napise na kamenitih spomenikih, prišel je mimo seljak, ki se je odkril in pobožno molil, bijoč se v prsi, prekrižujé se in poklekujé. Vprašal sem ga, je li kdo pokojnikov njega sorodnik? Odgovoril mi je, da ne. Tudi vprašanje, ali je morda iz ónega mesta, sosed ali prijatelj zakopancev, zanikal je in dejal, da jih lično niti poznal ni. Ko ga začuden vprašam, čemú je tedaj takó goreče molil ob grobu obsojencev, pogleda me po stráni in za odhod pripravljen mi reče resno: »To je nesrečna junaška kri!«

Poeziji.

Dežela blága, v té nazaj
Moj duh od tukaj róma,
Kar ima zemlja deželá,
Nikjer ne najde dóma.

Nasélil se je tù in tam,
A kje mi biva stalno?
Povsod ugleda le meglé,
Življenja mórje kalno!

A solnénojasen svet je tvoj,
Dežela poezije:
Čez bujno plan tik belih cest
Potoček se privije.

Duh moj ne najde kod ni kam,
Zaslombe v tebi išče;
Vzprejmi ga k sebi iz temé,
Duhóv ti zavetišče!

y.

Kdaj li naj trgam cvetje róž?

Dovólj sem starih vprašal móž:
»Kdaj li naj trgam cvetje róž?«
A jedno zmiraj vsi rekó:
»Kadár ti bujno poženó!«

Kaj méni dé odgovor tá,
Srcé to moje boljé zná:
Takrát naj béréme si cvetíc,
Ko néžno-mladih še so lic.

Razcvélil róž dražestni kras
Osuje se za — kratek čas,
A mláde róže v popji cvet
Z lepoto kratko — čara svet . . .

Bátog.

viděvy-i i. t. d. Toda kaj počnemo s takimi primeri kakor *vonb* v cod. Marian. in Assem.? Ti primeri so v teh zbornikih premnogoštevilni, da bi mogli misliti, da tukaj *o* samó grafiški nadomešča *u*. Ti primeri tedaj dokazujejo, da se v jeziku pisalčevem omenjenih rokopisov *u* ni izpremenil pred nastopnim mehkim zlogom v *u*, da tedaj v teh dveh zbornikih ni najti istega pojava, kakor v cod. Suprasl. Mislim, da nas to ne spravi v veliko zadrego, nego nam samó kaže, da omenjena asimilacija ni bila razvita v vseh pokrajinah staroslovenske pismenosti, da je ta glasoslovni pojav bil na »staroslovenščino« grafiški omejen. Malo verjetno se mi pa dozdeva mnenje, da bi v neposrednih izvirnikih cod. Marian. in Assem. bila ta asimilacija in da bi bila samó hrvaško-bolgarska prepisovatelja postopala takó radikalno in izbrisala pri prepisu izvirnika vse sledove temu pojavu. To se ne strinja z našimi nazori o vplivu književne tradicije v najstarejši dóbi staroslovenske pismenosti.

Treba je bilo določiti, je li ta asimilacija v cod. Supr. in dalje tudi v nekaterih drugih staroslovenskih zbornikih vpliv bolgarskega jezika ali pa seza v »pannonsko« dóbo. Prepričevalno je to, kar je pisatelj navédel na str. 23.—24. v dokaz, da je prepisovatelj cod. Supras. to asimilacijo našel že v svojem originalu; iz tega pa še nikakor ne sledi, da je to »pannonska« posebnost; po pisateljevem mnenji se ta pojav ni razvil na bolgarskih tleh, nego seza v starejšo dóbo. On piše o tem: »Ferner müssen wir auch bedenken, dass dieses Lautgesetz, falls es sich auf bulgarischem Boden entwickelt hätte, vornehmlich auch in bulgarischen Denkmälern oder wenigstens in solchen, die nur von Bulgaren herrühren, auftreten müsste. Wir finden, dass in keinem anderen Denkmale diese Assimilation der Vocale so weit geht wie im Supr. Wir müssen daher annehmen, dass die Originale desselben, die darin zur Abschrift kamen, aus einer sehr frühen Zeit stammen, aus einer Zeit, wo noch die pannonischen Traditionen noch recht lebhaft waren und wo das nach Bulgarien verpflanzte altslovenische Schriftthum noch nicht lange bestand«. Želeli bi, da bi bil pisatelj pri tem odpravil nekatere pomisleke, ki nam prihajajo nehoté; stvar vender ni takó gladka, kakor se nam tukaj pripoveduje. Že to je nekoliko nepričakovano, da bi bil baš cod. Suprasl. v tem oziru najboljše ohranil pravo »pannonsko« tradicijo, celó bolje od cod. Zograph. Nikakor ne tajim, da se nahaja v marsikaterem poznejšem rokopisu, kateri je prepis, več starih črt, nego v mnogo starejšem, zakaj konservatizem v pismenosti je bil v raznih krajih jako različen. Toda pozabiti ne smemo, da baš cod. Supras. nima v nobenem oziru ónih jezikovnih posebnostij, katere so svojstvo pravih »pannonskih« spomenikov; rekli bi sicer lahko, da se ta spomenik od najstarejših razlikuje samó po tem, da nima starih oblik, toda tudi to ni takó, tudi gledé na rabo pol-

glasnikov in potem nadomeščanje *u* z samoglasnikom *e* je precéj zaostal za cod. Zograph. Če si mislimo, da že v izvorniku sedanjega cod. Supras. ni bilo ónih značilnih »pannonskih« posebnostij, tedaj priznavamo, da je cod. Supras. — ne sedanji rokopis, ampak njegova podstava — postal v precéj pozni dóbi in v pokrajinah, kjer se so že opustile tradicije stare »pannonske« šole; potem pa tudi ni verjetno, da bi omenjena asimilacija bila »pannonskega« izvora. Ako pa vzamemo, da je pisatelj sedanjega zbornika pri prepisu opustil vse óne pannonizme, kateri so bili v njegovem izvorniku, da je tedaj ravnal z originalom jako radikalno — kar bi zopet kazalo, da ni imel več zmisla za »pannonsko« tradicijo, da je bil pristaš pismene reformacije, katera se je v tej dóbi vršila na iztoku — ni mi umevno, da se je baš v enem slučaju takó jekleno držal tradicije, sósebnó ker v vseh drugih slučajih tudi gledé na rabo polglasnikov ni posebno číslal starih pravil. Kaj pa nas sili trditi, da seza ta pojav v »pannonsko« dóbo? Pisatelj ni te trditve podprl niti z jednim razlogom; dokazal je samó, da v cod. Suprasl. ne prihaja ta pojav od prepisovatelja, nego da ga je posnel po svojem izvorniku. Pri tem je tedaj še vedno mogoče, da je ta asimilacija posebnost starega bolgarskega narečja, bržkone iztočnega in severnega. Kakó si hočemo pojasniti, da v kijevskih odlomkih, kateri so vendar v neposredni zvezi z najstarejšo dóbo cerkvene pismenosti, katero označujemo navadno z imenom pannonsko, ni nobenega sledú temu pojavu? In vendar se ta spomeník baš gledé na natančno razločevanje in pravilno rabo polglasnikov more meriti celó z Zographos. evangelijem. Je li pa morda pisatelj kijevskih odlomkov prav v tem slučaju opustil baje staro tradicijo? Mislim, da ne, zakaj v svojem govoru (slovaško-moravskem narečji) ni našel nobene podpore za staroslovensko razločevanje polglasnikov; da je razločeval takó natančno polglasnike, temu je pač vzrok silna moč tradicije in pisane besede v óni dóbi. Zató se mi dozdeva verjetneje, da je ta pojav prišel v nekatere staroslovenske spomeníke šele na bolgarskih tleh in da je imel tamkaj podlago v živem govoru nekaterih narečij, kakor mislim severnih in iztočnih, ne pa zapadnih (macedonskih), zakaj potem bi pričakovali sledov tega pojava tudi v cod. Marian. in Assem. V cod. Zograph. bi tedaj primeri te asimilacije bili prodrli tudi šele na bolgarskih tleh, saj je ta spomeník prepisan v oblasti bolgarskega jezika. Na ta način najlože umejemo, zakaj ni ta asimilacija v nobenem staroslovenskem spomeníku, kjer se sploh nahaja, prodrla popolnoma in dosledno, in radi tega sploh misli Leskien, da so ti primeri samó nekako slučajni in da niso zrcalo živega govora. Prepisovatelj se ni upal dosledno odstopiti od svojega originala in povsod izpremeniti pisavo po svojem domačem govoru. — Danes še nahajamo v večini bolgarskih narečij pri samoglasnikih *a* in *ě* jednak preglas; zató ni nemogoče, da je v stari dóbi

ta pojav obsežal tudi *ѡ*. Zakaj ga pa ni v pravih t. j. poznejših bolgarskih spomenikih? Morda radi tega ne, ker sta v tej dōbi v nekaterih narečjih polglasnika že prehajala v *e* in *o*, v drugih sta se pa zila v jeden polglasnik.

Te pomisleki niso takó tehtni, da bi ovrgli popolnoma pisateljevo trditev, sōsebnō če vzamemo še v poštev glagol. Cloz. Pisatelj je samō kratko omenil (str. 35.), da se sledovi temu pravilu nahajajo tudi v tem spomeniku, toda rēči moramo, da je tukaj to pravilo lepo razvito. Naj omenim samō nekaj primerov: *ѡszimaeši*, *ѡskršenoze*, *ѡszuri*, *ѡszpšę*, *ѡszide*, *ѡsnide*, *ѡsionę*, *ѡsionovę*, *ѡszęsala. podb nimi*, *ѡselenęęę* (dvakrat), *sznii*, *szlę* (trikrat), *ljubovę*, *proklenovę. takovszęęę*. Ne moremo si lahko misliti, da bi bil ta pojav v glagol. Cloz. prodrł iz juga, recimo po vplivu bolgarske pismenosti. To bi nasprotovalo našemu sedanjemu nazoru o razvitku najstarejše cerkvene književnosti; zakaj sedaj mislimo, da se je hrvaška glagolska pismenost razvila neposredno pod vplivom pannonske, in to so iz nova podkrepili dunajski odlomki; takó si tudi mislimo, da je glagol. cloz., kateri je nedvojbeno v sedANJI obliki nastal na hrvaških tleh, neposredno v zvezi s pannonsko dōbo. Morda pa venderle ni glagolita Cloz. v neposredni zvezi s pannonsko pismenostjo? Nemogoče to ni, če se spominjamo, da nahajamo v njem nekatere izraze, o katerih sva s pisateljem dognala, da so bolgarizmi; opozarjam n. pr. na *žizub*, in sedaj po Vondrákovi razpravi smemo morda tudi *trębište* prištevati takim besedam. V najstarejši dōbi cerkvene pismenosti gotovo ni nastal izvirnik glag. Cloz., zakaj takrat še ni bilo treba takó obširne knjige, kakor bi bil ta spomenik v svoji celoti. Je li se res smę misliti, da je v poznejši dōbi — recimo morda v desetem stoletji — prišel iz hrvaške zemlje óni tekst, kateri je obema rokopisoma skupen, na bolgarska tlā?

Če bi bil primer *kb nimv* v cod. Suprasl. nekaj več, nego samō grafiška posebnost, smeli bi sklepati, da ta pojav asimilacije ipak ni nekaj silno starodavnega. Vender pa ne smemo prezirati, da je že v jako stari dōbi, ne dolgo potem, ko se je vsa književna delavnost iz Pannonije preselila na jug, bilo več »književnih šol« na jugu, katere niso jednako ravnale pri prepisovanji pannonskih izvirnikov in katere se so razlikovale v konservativizmu grafiških in jezikovnih tradicij. Iztočna »šola« je bila izvestno v vsem mnogo bolj naprednjaška od jugozapadne, rekel bi macedonske; pri nji je opazovati tudi mnogo več inicijative. Męni se dozdeva, da je tudi gledę na rabo polglasnikov bila med temi šolami neka razlika; jugozapadna je mnogo bolj rabila trdi polglasnik, iztočna se je pa vsaj v gotovih slučaji poprijemala bolj mehkega *ѡ*. To bode morda tudi vzrok, da piše Savina knjiga malone izključno *ѡ* in da tudi cod. Supr. daje v tem slučaji prednost *ѡ*. Po vplivu iztočne šole je prodrła ta grafika tudi v srbsko recenzijo, in zatō bi morda

kazalo, da stavimo Mihanovičev odlomek (Rad II., 17.) nekoliko bolj v južne srbske pokrajine, ne pa na zapad proti Dalmaciji. S tem bi se tudi bolje strinjalo to, da je ta odlomek sestavljen po iztočnem obredu. Nasprotno bi pa mlajše liste cod. Zograph. in tudi drugi list praških fragmentov spravil v zvezo z zapadno ali južno grafiško šolo; pri tem bi bilo seveda treba določiti, ali se je v dunajskih odlomkih samostalno in do cela nezavisno od sosednih grafiških šol razvila jedina raba trdega poluglasnika *ѣ*, in je li to izvirno delo hrvaških reformatorjev grafike?

Prav malo verjetno se mi dozdeva, da bi pri oblikah 3. sgl. na *ѣ* v cod. Suprasl. in Savini knjigi bili vplivali samostalniki na — *stѣ*; po mojem mnenji kažejo te oblike pri teh dveh spomenikih na drugo jezikovno pokrajino, namreč na severoiztok stare Pannonije. Morda tudi oni trije primeri z *ѣ* m. *ѣ* v Savini knjigi dokazujejo isto, če niso proste pisne pomote: *мѣрѣ* 55, *ѣвѣдошѣ* 77, *скѣрѣнѣ*; s tem je morda tudi v zvezi, da se v tem spomeniku v 3. sgl. imperf. večkrat nahaja končnica *ѣ*. Glede na cod. Suprasl. samó omenjam, da je v instr. sgl. prva roka večkrat pisala *мѣ*, kar je pa pozneje popravljeno v *мѣ*; tudi to kaže na severoiztok kot domovino sedanjega zbornika. Dolgo še ni, odkar je trdil Vondrák, da je cod. Suprasl. prepisal Rus po izvirniku, kateri je nastal na bolgarskih tleh; to se mi je takoj zdelo neverjetno, in zató nisem nikakor iznenadejan, da je v tej razpravi na pol preklical to mnenje, pišoč: „Der Umstand nun, dass sich in russ. Denkmälern die besprochenen orthographischen Eigenthümlichkeiten nicht vorfinden, macht mich jetzt doch ein wenig stutzig“.

O tem ne smemo dvojiti, da izvira cod. Suprasl. v sedanji obliki od jednega pisatelja; to lahko sklepamo vsaj za óno polovico, katera je sedaj v Ljubljani, po palalografskih znakih. Jedna glavnih zaslug Vondrákovih je, da je dokazal v tej in v prejšnji svoji razpravi (Altsloven. Studien), da ta največji starslovenski spomenik v jezikovnem oziru ni jednoten, da ne sestoji od prvotno homogenih delov. Dodajam samó, da tudi gledé na nadomeščanje polglasnika *ѣ* s samoglasnikom *ѣ* ni jednosti v spomeniku; v prvi polovici je mnogo več takih primerov, nego v drugi, tukaj je ta *ѣ* omejen skoro samó na nekatere sufikse. — Če prav umejem pisatelja, oporeka si, česar pa bržkone ni zapazil v naglici. Takó piše na str. 22: „Anderseits unterliegt es aber auch keinem Zweifel mehr, dass er (cod. Supr.) — wenigstens zum grossen Theile — ein Abschrift ist, und dass der Grundstock bulgarischen Ursprungs ist . . . Vorliegende Untersuchungen bezüglich der Laute *ѣ* und *ѣ* haben in mir aber doch schliesslich den Glauben aufkommen lassen, dass wir es da mit einem Abschreiber zu thun haben. Da gewisse Regeln dort so consequent — bis auf wenige Ausnahmen, die wir oben sahen durchgeführt sind, so kann nur wohl eine Hand Alles geschrieben haben

etc.« Iz tega bi smeli sklepati, da je po prepisovatelji prišla ona asimilacija v rokopis, in vendar sam dokazuje nekoliko nižje, da temu ni takó. Nejasno mi je tudi, iz katerega živega govora je ta pojav po mnenji pisateljevem prodril v cerkveno pismenost. On sicer pravi, da to ni vpliv bolgarščine, nego da je to „pannonska“ tradicija. Iz njega razprave „Altsloven. Studien“ str. 80. pa vémo, da mu je domovina staroslovenščine v Macedoniji, kar se mi dozdeva prav verjetno, zato se mi vidi zgoraj omenjen izraz nejasen, ker označuje samó najstarejšo dóbo književnega delovanja, nikakor pa ne jezika samega.

Na str. 2. piše o močnem prodiranju polglasnika *ʋ* m. *ʋ* v najstarejših spomenikih: „während die Existenz des *ʋ* nur einer — wir können nicht einmal sagen ‚lößlichen‘ — Gepflogenheit der Schreiber zuzuschreiben ist“. Vprašati se moramo, od kod je že v najstarejših spomenikih ta že davno opazovana „Gepflogenheit“? Da je to pozneje samó grafiška navada, o tem ni dvojiti, toda kakó je prišlo do te grafiške navade? Zakaj je v jugoslovanskih spomenikih najstarejše dóbe prodiral *ʋ* bolj in bolj? Znano je, da se v óni dóbi, iz katere imamo najstarejše staroslovenske spomenike, nista več izgovarjala polglasnikov na konci besede, izgovarjalo se je v tej dóbi jednako *pqlʋ* in *mostʋ*; v obeh slučajih je bil soglasnik, kateri je stal pred polglasnikom trd, tedaj isti, kakor v zaprtem zlogu pred nastopnim *ʋ*. Mislim namreč, da je v zaprtem zlogu, kjer sta se polglasnika ohranila mnogo dalje, nego v konci besede, bil izgovor mnogih soglasnikov pred *ʋ* nekoliko različen od izgovora pred *ʋ*; v prvem slučaju je bil soglasnik nekoliko mehak ali palatalen, dasi izvestno ne takó, kakor sedaj v ruščini ali poljščini; ker se je na konci besede vsak soglasnik v tej dóbi izgovarjal že trdo, tedaj takó, kakor v zaprtem zlogu, če mu je sledil *ʋ*, zato se je začela širiti pisava z *ʋ* bolj in bolj in je pozneje, ko se je v zaprtem zlogu mehki polglasnik izpreobrazil v nekakšen *ʋ*, prodrli tudi v zaprte zloge in izpodrinila historički *ʋ*. Po tem nam je tudi umevno, zakaj se je v nekaterih spomenikih *ʋ* pri *ʒ*-debljih ohranil mnogo bolj, nego v drugih slučajih, tukaj se je ohranil spomin na mehkost dalje, ker so ga podpirali vsi drugi skloni, v katerih je bil končni soglasnik tudi nekako mehak.

Na zadnjih stranéh je zbral pisatelj nekaj leksikalnih izrazov iz cod. Supr., katere zmatra za bolgarizme in je takó popolnil svoje „Altsloven. Studien“. Ne vsi tukaj zbrani izrazi so jednako tipiški; najzanimivejša je pač beseda *trěbište*, za katero imajo vsi starejši spomeniki razven jedinega glagol. Cloz. tujko *olstaro*. Méni tukaj ni mogoče kontrolirati vseh teh izrazov, ker pogrešam potrebnih pomočkov, samó o nekaterih omenjam, da jih je najti tudi v bolgarskem trnovskem evangeliji. Takó nahajamo v tem evangeliji *izlěso* luk. 15, 28, kjer ima cod. Marian. *išedʋ*, *izlěsošq*, amar.

izidq. Kakor v cod. Supr. je tudi tukaj nekočkrat *někto* v zvezi s samostalnikom n. pr. *svetoniku*, *někoemu* Luk. 7, 2, *dvova dlužnika bęste za imodavcnu někomu* Luk. 7, 41, *edinę někto junosa* Mark. 14, 51; tudi *prisętiste* beremo m. *posętiste* cod. Mar.; najstarejši evangeliji imajo *naslęditę*, *naslędstvuęę* trnov. evang. pa rabi kakor cod. Supr. *prįmetę*, *prįmę*; m. *lvstę* je *pręlvstę* Mat. 13, 22, Supr. piše *razumęvęši*, najstarejši spomeniki pa ne poznajo v tem pomenu tega glagola, ampak pišejo *uvędęvęši*; tukaj se zopet strinja bolgarsko trnovsko evangelije s cod. Supr. ker rabi v istem pomenu *razumę* (cod. Mar. *uvędę*), isto velja tudi o samostalniku *čęlovanię* namesto starejšega *lobęzanię*. To potrjuje tedaj pisateljevo mnenje o bolgarskem postanku cod. Supr., in hvaležni mu moramo biti, da je toli marljivo zbral lepo število izrazov, kateri so važni za karakteristiko starejših cerkvenoslovenskih spomenikov, in da je tako izdatno pospešil boljše spoznavanje cod. Supr.

V. Oblak.

Še jedenkrat: Fonov nemško-slovenski slovar za prvošolce.

Resnica, katero sem povedal g. Fonu, ocenjuje njegov slovar, zadela ga je takó hudo, da je bil ugledu svojemu dolžan, javno opravičiti se vsaj ónim, ki čitajo takšne ocene le površno. Z mirno vestjó bi jaz lahko prepuščal sodbo o svoji oceni in o odgovoru Fonovem razsodnemu čitatelju, ker predobro vém, kam bi se nagnila obsodba. Ali to, kakó se zagovarja g. Fon, to je takó gorostasen unikum, da moram venderle iz nova prositi blagohotnega čitatelja nekoliko potrpljenja.

G. Fon je védel predobro, da mi v glavni stvári ne more ovreči ničesar, ker se površnost in vihravost, katero sem dokazal na slovarji in katera je punctum saliens vsi oceni (prim. str. 369.), ne dá izbrisati kár takó. Oklenil se je torej malenkostij in splošnih, prepornih stvari, katerih sem omenjal le mimogredę, ali pa je — in to je tukaj bistveno — premikal dokazovanje s pravega stališća, zagovarjal, kar se nikakor ne dá zagovarjati, ali pa nas zagotavljal še drznejše, da je vse to vedoma storil takó, kar sem grajal za nepopolno in nedosledno. Kjer si pa ne more pomagati drugače, ondu trdi, da si učenci samí lahko prirojajo pravih izrazov! Takó torej nekako izvaja, da sem mu jaz pravo za pravo storil grozno krivico.

O splošni stvári naj pojasnim le slabo umljeno opomnjo o frazeologiji in poudarjanje moje nemških fraz. V tem, kakó' naj se poučujejo jeziki pri začetnikih, pristaš je g. Fon stare, takó zvane gramatikalne šole, katera pripisuje posebno in prvo važnost slovnici in katera izkuša doseči svoj

namen po sintetiškem poti takó, da začenja pri jednostavnih stvaréh, pri posameznih besedah in njih oblikovanji ter se popenja počasi in po vrsti do težjih, do skladnih in frazeoloških. Slovnica je tej šoli središče, okrog katerega se suče ves pouk. Posamezni stavki ali berila, ki se čitajo in tolmačijo poleg tega, pojasnjujejo le in utrjujejo pravila slovniška, torej so le pomočki do namena. Ta metoda je v obče navadna pri staroklasiških jezikih. Da je g. Fon res pristaš te šole tudi za nemščino, kaže nam s svojimi zahtevami: »V prvi šoli bo (sic!) moral učitelj na to delovati, da se copia verborum pomnoži, da se sklanja in sprega utrdi, da si učenci spolposameznih samostalnikov prisvojé i. t. d.« G. Fon pa ni jedini, ki zagovarja to šolo. Še v letošnjem tečaju »Zeitschrift f. d. österr. Gymn.« zv. V. se poteza zánjo g. prof. Čuček. — Ali g. Fon bi moral vsaj vedeti, da je v veljavi še druga metoda, prvi do cela nasprotna, katera prodira v novejšem času čimdalje bolj pri poučevanju živih jezikov. Poudarjam: živih jezikov, zakaj ti se poučujejo s popolnoma drugačnim namenom, nego mrtvi klasiški. Dočim se učimo poslednjih le, da čitamo in tolmačimo knjige v teh jezikih, usposabljamti hočemo pri živih jezikih učence, da vrhu tega i govoré te jezike. Baš različni ta namen pa zahteva tudi različne metode. Metoda, o kateri pravim, da je gramatikalni nasprotna, ta je empirsko-analitiška, katera dosega svojo zvrho, govoriti živ jezik, ne po ovinkih slovnice, ampak po premem poti: takoj pričnjenja s praktičnim govorjenjem in to uri in vežba ne prestando v živem pogovoru in prehaja na slovniška pravila vselej šele tedaj, ko si je utrdila tlá s konkretnimi vzgledi, ko se je torej učenec nevedoma že nekoliko priučil tujemu jeziku. Zakaj nevedoma se učí tudi otrok materinščine po zakonih, katere opazuje takó zvana filozofija o nezavednem duševnem delovanji (Philosophie des Unbewussten). Vsako slovniško pravilo je sistem v dušeslovnem zmislu, vsak sistem pa je vzgojevalnemu pouku zadnja točka, nekakšen kamen mejnik, s katerim se pouk završuje. Ali to seza že predaleč, o tem izpregovorim obširneje morda kdaj pozneje. Tukaj naj navedem samó še ministerski ukaz o pouku slovenščine v takó zvanih pripravljalnih tečajih, kateri jasno kaže, da priporoča to metodo naša vrhovna šolska oblast. Naj bi le izdala jednaka določila tudi za nemščino na nenemških šolah! Ukaz je z dné 9. vélikega travna leta 1887., št. 10.242.:

»Der Vorbereitungscurs in der slovenischen Sprache für Nichtslovenen hat den Zweck, von Schülern das größtmögliche Sprachmaterial auf kürzestem Wege zu vermitteln. Diese Aufgabe ist statt durch die synthetisch-grammatische Lehrmethode rascher und sicherer auf empirisch-analytischem Wege zu lösen nach einer Methode, die in neuester Zeit bei dem Unterrichte in lebenden Sprachen immer mehr zur Geltung kommt. Es wird sich daher empfehlen, den Unterricht sofort mit der Lectüre eines zusammenhängenden Lesestückes leichtfasslichen Inhaltes zu beginnen. Der Lehrer liest und übersetzt einen kurzen Abschnitt, zergliedert ihn durch einfache slovenische Fragen, auf

welche die Schüler mit den Worten des Textes antworten, und knüpft an ihn in empirischer Form einiges aus der Formenlehre an. Der nach einiger Zeit erworbene Vorrath von Fragen, Formen und Wendungen lässt sich zu schriftlichen Haus- und Schularbeiten verwerten.«

Po tem ukazu je spisal tudi Lendovšek svoj »Slovenisches Elementarbuch für Mittelschulen und Lehrerbildungsanstalten.« Jednako se glasi učni načrt za nemščino na ljudskih šolah (ukaz dežel. šol. sveta za Kranjsko z dne 1. kimovca l. 1888. št. 1836):

»Der Unterricht in der zweiten Landessprache soll ein möglichst praktischer sein. Der Schüler soll sich einen thunlichst großen Wort- und Phrasenvorrath erwerben, um sich in derselben nach Bedarf verständigen zu können. Die grammatische Schulung findet schon in der Muttersprache statt, daher ist nur das Nothwendigste aus der Theorie zu behandeln, dagegen sind fleißig Sprech- und Memorierübungen vorzunehmen.«

Po tej metodi se torej učencem prve in druge šole ni učiti neposredno in pred vsem nemške slovnice, za le-to je odmenjena 3. in 4. šola, pač pa se vadijo prav mnogo praktičnega govorjenja na podlagi kratkih in lahkih povestij. Te povesti se slovenijo s pomočjo učiteljevo iz početka dobesedno, pozneje zadošča samo tolmačenje težjih izrazov. Takoj po raztolmačenju pa zastavlja učitelj dobro premišljena nemška vprašanja (katera se tudi slovenski lahko pridevijo, ako treba) najprej gledé na vsebino posameznih stavkov, kmalu pa večjih odstavkov, toda vselej takó, da odgovarja učenec z besedami berilovimi in da podaja vsota vseh odgovorov ponovljeno povest. To se tolikokrat ponavlja pri vsaki povesti, dokler je učenec srednje vrste ne zná s svojimi besedami povedati na pamet. Slovniske napake mora seveda učitelj neutrudno in zelo potrpežljivo popravljati, in zajedno lahko vpleta nekatere stvari iz slovnice¹⁾, kažoč sôsebno na razlike materinskega jezika. Vender naj se slovniske napake nikdar ne poudarjajo preveč, ker se sicer učenec ostraši in se ne upa več pripovedovati, zlasti pa ne zato, ker se po tej metodi prav kmalu vzbudi ono živo čustvo jezikovo, katero izdá več, nego še takó pogosto ponavljanje slovniskih pravil.

Iz tega vidimo — in s tem se vračam tjá, kjer sem začel — da ta metoda ne smé od sebe odvracati jezikovih fraz, katere so zlasti v nemščini tako stereotipne, da jezika ne zná, kdor ne zná fraz; ona jih mora temveč posebno negovati in sicer takoj v začetku pouka. Zaradi tega sem poudarjal tako živo pogrešane fraze²⁾ v Fonovem slovarji; zaradi tega sem nasvetoval tudi nekakšno frazeologijo, katera bi po mojem prepričanju poleg komentirane nemške čitanke še najbolj rabila nemškemu pouku na spodnji

¹⁾ Za to stopinjo zadošča, ako se po slovnici naučé samo paradigmatá sklanjatve in spregatve.

²⁾ Pri tej priliki naj popravim neljubo tiskarsko napako, ki se je vrinila v mojo oceno na str. 369. v 7. vrsti. Tam čitaj »napake« namesto »napak«, ker sicer ni zmisla.

gimnaziji. Sevéda bi se ne smela ta frazeologija poučevati tako, kakor si misli g. Fon, marveč učili bi se je učenci v živem razgovoru z učiteljem v posebnih konverzacijskih urah. Tudi prvotni pomeni posameznih besed bi morali biti pripisani, kakorkoli že. Da bi se pa morebiti nalagali učencem kar celi odstavki za domače učenje iz »suhe« frazeologije, kdo bi mislil na to, ko vé, da zahtevajo vzgojeslovci dandanes, naj se vsaka stvar premlevala v šoli in učenci le ponavljajo, kar so se učili v šoli. G. Fon naj bi bil torej nekoliko bolje pomislil, predno je takó zavržno odklonil moj nasvet. Sploh se mi pa vidi, da se mora g. Fon šele učiti, da kdo drug svoje trditve le premišljeno in preudarjeno izroča javnosti. —

Toliko o splošnem delu. Kakó pa g. Fon zavija resnico v posameznih stvaréh, to naj pokažejo nastopne opombe. Grajal sem, da pogrešamo za *Väter* besede *predniki*. Takoj mi navaja Prešérna, češ, tudi ta rabi »očetje« v pomenu »predniki«. Le počasi! »Očetje« smé rěči le množinska in skupna oseba, kakor piše tudi Prešeren in kakor n. pr. domovina slavi slavne svoje očete, nikdar pa ne more jedninska oseba govoriti o svojih očetih, ampak le o prednikih. V št. 91. pa se vender govori o ubožni vdovi, ki neče prodati »das Erbtheil ihrer Väter.« — G. Fon mi dokazuje, da se pravi *Fellchen* tudi *kožica*. Ali sem to zanikaval? Grajal sem pa, da mačka ne liže svoje kože, in zahteval za *Fellchen* v št. 34. *dlaka, kožušček* (das Kätzchen leckte sein struppiges Fellchen, bis es wieder glatt und glänzend war). Da se rabi nemški izraz tudi v tem pomenu, pové n. pr. Sanders: »Fellchen, 4.) zumeist von der natürlichen Bedeckung der Säugethiere mit Haaren. Waidmännisch und bei den Kürschnern unterschieden von Haut und Balg.« — Ako g. Fon zagovarja za *es steht wohl, dobro stoji* namesto *prav je* (so steht es in der Schule wohl und gut im Vaterland), to mu ni pomagati; vsaka beseda bi bila bob ob steno. — Jednako menda ne vé, da znači *Zeug* prvotno *Prügel, Waffe* (prim. Zeughaus, Feldzeugmeister). *Was Zeug halten wollte*, razlaga Sanders: »Soviel der Stoff nur irgend von Möglichkeit in sich hält oder darbietet, soviel irgend angeht«. V št. 64. naklestijo torej volka, *kar je palica držala, kar se je dato*, ne pa »kolikor je hotel držati.« Hotel pač ni volk držati nobene batine! In take stvari si upa zagovarjati g. Fon! — Dalje trdi, da sem naštel debelo stotino pogrešanih besed samó takó, da sem všteval óne glagolske sestavljenke, katere je vedóma izpuščal, če je bil pomen popolnoma jasen. Prvič je težko govoriti o »popolni jasnosti« pri prvošolci, torej je kazalo vzprejeti besede. Drugič je neverjetno, da bi bil g. Fon vedóma kaj izpustil, že zaradi tega, ker navaja celó najpreprostejše izraze, n. pr. *und, ich, du, fünf*, in izkuša torej dosežati popolnost. Ali vprašam, zakaj je li vzprejel ogromno število zložen, pri katerih je prav tako jasen pomen

po Fonovem načelu, da se išče vsak del zloženke záse? N. pr. *hinaus* — *gehen*, — *kommen*, — *lassen*, — *laufen*, — *tragen*, — *werfen*; *hin* — *fallen*, — *schauen*, — *schütten*, — *stellen*, — *tragen*; *zurück* — *geben*, *gehen*, — *rufen*, — *springen* i. t. d.? Ali res misli, da so ti vzprejeti glagoli težji, nego »vedoma« izpušteni *hervorblicken*, *mitsingen* i. dr.? Res je ravno narobe! Ne torej »vedoma«, ampak nevedoma je izpustil g. Fon mnogo zloženk. — O tujkah rajši molčim. Mislim, da človeku ni treba biti baš pretiranemu puristu, da se ogiblje v pismeni slovenščini in celo v šolski knjigi najgrših tujk, kakeršne so *viža*, *kanrica*, *prešati*, madjarski *kinč*, *pajdaš* in nestvor *rima*. Da beremo *kinč* v Sketovem berilu, to ne dokazuje ničesar. Berilo je res »primerno iz najnovejšega časa,« ne pa spisi, vzprejeti v berilo. V obrambo te besede bi se prav tako lahko sklicevalo na to, da prepevamo še dandanes »Otok bleški, *kinč* nebeški.«

Večinoma neupravičeno je po mnenji g. Fona, kar sem navêdel na str. 431. in 432. Tam sem dokazoval, da se g. pisatelj nikakor ni oziral na vsa mesta čitanke, kjer se nahajajo tiste besede v različnih pomenih. Popolnoma neupravičene pa so mu opazke, ki se tičejo točnosti ali popolnosti,¹⁾ in te odločno zavrača. Takisto mu nisem imel pravice očitati nedoslednosti gledé na oziralnike, dovršnike in nedovršnike.

Mislim, da g. Fon tega ne bode več trdil, ako mu povém, kako je nastala večina teh napak. V svoji oceni sem to rajši zamolčal, sedaj me sili g. Fon; bodi mu torej! On piše: »Sprejel sem obé obliki, dovršnikovo in nedovršnikovo, navadno le tam, kjer dela tvoritev kake težave.« To že ni res. Nobene težave ne delajo in so vendar vzprejeti n. pr.: *begleiten*, spremiti, spremljati; *bedenken*, pomisliti, pomišljati, *winken*, migniti, migati; *springen*, skočiti, skakati; *öffnen*, odpreti, odpirati; ravno tako *sich kämmen*, *schlüpfen*, *schleudern* i. t. d. Vzrok nedoslednosti tiči vse drugje. G. Fon se je oziral premalo na nemško čitanko, preveč pa na — Šolarjev slovar. Šolar se je držal bržkone načela, da je vzprejemal ali samo dovršnike ali samo nedovršnike ali obe obliki, kakor so zahtevala posamezna mesta Madierove čitanke, na katerih je stal tudi glagol v različnem pomenu, tako da je učenec dobival za vsako mesto pravi izraz, ne da bi si ga moral prikrajati. To je dōkaj prirodno in dobro načelo. G. Fon pa, ki je spisal slovar za celó drugačno čitanko, ni se menil preveč za posamezna mesta čitanke, tem vestneje pa je prepisoval glagole iz Šolarjevega slovarja, kardarkoli so se slučajno nahajali tudi tam. Tako se čitajo za zgoraj navedene glagole dovršne in nedovršne oblike prav tako tudi pri Šolarji. Šolar pa

¹⁾ Resnici na ljubo priznavam, da sem pri besedi *schaffen* prezel v slovarji pomen *spraviti*. To je pa tudi jedino, kar mi je ovrgel g. Fon. Sevéda zavrača s to slučajnostjo vse druge opazke.

nima, ker ga ni potreboval, a) dovršnika, n. pr. za *säubern, nähren, melken, decken, schneiden*; b) nedovršnika, n. pr. za *scheiden, anrichten, rollen* (v pomenu *viti*), *sich erheben, beitragen, sich vernehmen lassen, zusammenschmelzen, herauskommen, verspüren, aufsperrn, aufklopfen*. In prav takó nima tudi Fonov slovar teh oblik, dasi so potrebne za Proschovo čitanko, kakor sem to dokazal na str. 432. Med temi glagoli so nekateri še taki, da njih dovršne in nedovršne pomene učenci ne „prikrajajo“ kar taka lahko, n. pr. *scheiden* (14) *ločiti se* in *poslavljeti se, nähren, pitati, rediti, krmiti* in (16) *nahraniti, poživiti*. — Jednaka je z oziralniki. G. Fon trdi, da jih je omenjal le tam, kjer imajo nov pomen. Da tudi temu ni tako, kažejo vzprejeti glagoli, ki prav nič ne izpreminjajo pomena, ako pristopa oziralni zaimek, n. pr. *zusammendrücken, stisniti, sich z. stisniti se*, jednako pri *anhaltten, ergießen, erheben, erinnern, finden*. Takisto se čitajo ti glagoli pri Šolarji. Izpustil pa je g. Fon oziralnik n. pr. pri *laben* (za št. 34.) in *umwenden* (za št. 96.). In res, nima ga tudi Šolar pri teh glagolih! — Nič drugače ni z onimi besedami, katere sem grajal na str. 431. in 432. Ako se le nahaja beseda pri Šolarji, prepisana je, naj se ujema s čitanko ali ne. N. pr. za *Arm* se čita pri F. in pri Š. *rame* (ramena), *rama, roka, panoga*; čitanka pa zahteva za št. 76. *pasduha* (unter den Arm nehmen). Prav tako je z besedami *finden, strecken, stecken, unterkommen, aufsetzen, anziehen, aufklopfen*, prav tako je tudi z onimi besedami, kjer pogrešamo točnosti ali popolnosti.

Čuda ni, da se je takó prepisuje g. Fon časih hudo urezal. Pri Šolarji stojita n. pr. po vrsti besedi *weiterstürzen, naprej dreti, weiterziehen, naprej iti*. G. Fon je rabil za št. 29. pomen glagolu *weiterziehen*. Prepisuje iz Šolarja, ni pazil dovolj in izpisal zanj to, kar stoji tam pri *weiterstürzen*. Tako je napravil iz Bogá Očeta — tekuna, ki je naprej drl, namesto naprej šel ali dalje potoval. — V Šolarjevem slovarji je pri *besinnen* očita pomota; glasiti se mora *sich besinnen*. G. Fon ima res tudi to pomoto! — Malenkostne so druge napake, ki gredo še na rovaš površnega prepisovanja, ki pa vendar dokazujejo prepisovanje. N. pr. *Himmelsblau* imata Š. in F., v št. I. 25. (prve izdaje) pa stoji *Himmelblau*; jednako imata oba *Säemann*, a I. 26. se čita *Sämann*.

Tako je torej opral g. Fon svojo površnost. Napák bi mu človek še ne štel toliko v zlo, saj zmotni smo vsi; ali da bije resnici v obraz in zavrača vso krivdo nekako na krivično mojo kritiko, dočim so napake tako očite, takšno zagovarjanje — ni plemenito. Na mestu je bilo samo: „Pater, peccavi!“ Celó drzna pa je trditev, »da celo jaz s svojo strogo kritiko nisem mogel več pomanjkljivega najti.« Saj je že tega preveč! Le pomisli

naj g. Fon, da stoji vse moje dokazovanje samo na 34. berilih, t. j. komaj na jedni šestini vsega slovarja! — Da bi bila moja kadičnica gosp. Fonu »borno malo pomagala,« to verjamem tako rad, kakor sem uverjen, da mu je moja graja premnogo koristila. Pri prihodnji šolski knjigi, katero spiše g. Fon, izvestno ne bomo več grajali take — površnosti. In ako sem to dosegel s svojo oceno, zadovoljen sem.

A. Štritof.

Slovniški razgovori.

II.¹⁾

(Dalje.)

Po vsem tem, kar smo čuli o logičkem perfektu, mora se nam čudno videti, da ga je g. prof. L. P. popolnoma izgrešil, ko je vendar v tolikih primerih poudarjal dovršenost dejanja, češ, da se le-tá krivo izraža po nedovršnikih. Med tistimi primeri, v katerih se graja raba nedovršnikov, je celó nekaj takih, v katere sodi jedino le logičski perfekt. Če namreč »potujoč po deželi obiščem v N. znanca« in me on na oknu sloneč že od daleč ugleda, ko korakam proti njegovi hiši, ondaj me pač pozdravi, če ga je še kaj Slovenca: »No, od kod pa prihajaš?«; a kadar sem že vstopil v sobo ter mi je on sedež ponudil, to res ne more začeti razgovora z vprašanjem: »No, od kod pa prihajaš?«, a niti ne z nemčevalno rečenico: »Od kod pa prideš?«, temveč vprašati me more samó: »Od kod si pa prišel?« — Takisto v drugem primeru res ni prav reči »sodišče razsoda«, toda tudi »sodišče *razsodi*« je do cela krivo; če »hočemo reči, da je razsodba dognana« (prof. L. P. samega besede), to je jedino prav reči: »sodišče je razsodilo.« Da Nemec pravi »Woher kommst du« in »Das Gericht erkennt zu Recht«, kaj nam je do tega? Če nas pa zanima nemški sedanjik v tem in podobnih vzgledih, zasledujmo mu vzroke, morda najdemo tudi tej rabi kakšen zakon.

Ta raba je res nekaka posebnost nemščine in grščine, nje bistvo tiči v tem, da se glagoli, ki so odločno hipnega pomena in torej ustrezajo slovenskim dovršnikom, rabijo v pravem sedanjiku ondu, kjer bi pričakovali logičkega perfekta; Kaegi (Griech. Schulgrammatik, Berlin 1889. § 187. Anm. 2.) in Curtius-Hartel imenujeta zategadelj sedanjike takih glagolov naravnost

¹⁾ Na čelu zadnjih nadaljevanj »Slovniških razgovorov« treba povsod čitati II. namesto III. in IV. — V prejšnji številki »Zvonovi«, str. 634., v vrstici 18., čitaj namesto »звонѣ«, »звонѣ«.

„perfective ali perfectische Praesentia.“ Spomina vredno je to, da se grški in nemški perfektivni sedanjiki gledé na pomen po nekoliko ujemajo; prim. grški $\acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\omega$, $\pi\upsilon\nu\theta\acute{\iota}\nu\omicron\upsilon\mu\iota$, $\chi\iota\sigma\theta\acute{\iota}\nu\omicron\upsilon\mu\iota$, $\mu\chi\nu\theta\acute{\iota}\nu\omega$ = „slišal sem, zvedel sem“ nemškemu *ich höre, vernehme, bemerke, erfahre, bringe in Erfahrung*, takisto $\eta\kappa\omega$ = „prišel sem, evo me“ z nemškim *ich komme* (n. pr. *woher kommst du* = odkod si prišel?). Toda grščina pozná več takšnih glagolov negoli nemščina; razven navedenih so najnavadnejši ti-le: $\sigma\chi\omicron\upsilon\mu\iota$ „odlazi sem“, $\nu\iota\zeta\omega$ „zmagujem“ in „zmagalec sem“, t. j. = „zmagal sem“, $\acute{\alpha}\delta\iota\kappa\omega$ „delam krivico“ in „storil sem krivico“, $\acute{\epsilon}\tau\tau\omega\mu\iota$ „premaga me“ in „premagali so me“, $\phi\epsilon\upsilon\gamma\omega$ „bežim“ in „ubežnik ali pregnanec sem“, $\eta\kappa\omega$ in $\sigma\chi\omicron\upsilon\mu\iota$ rabita se celó zgolj perfektivno. Ta pojav Krüger (l. c. 53. 1. 2.) razbistruje teoretiški takó-le: „Eine Ausdehnung des ersten Falles (ondu je govoril o pravem sedanjiku) ist es, wenn die Handlung, obgleich schon vor dem Moment der Gegenwart abgeschlossen, doch, weil sie durch eine fortbestehende Wirkung mit ihr in Verbindung steht, durch das Präsens ausgedrückt wird. So gebraucht man z. B. $\acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\omega$. [poetisch $\chi\lambda\acute{\upsilon}\omega$], $\pi\upsilon\nu\theta\acute{\iota}\nu\omicron\upsilon\mu\iota$, $\chi\iota\sigma\theta\acute{\iota}\nu\omicron\upsilon\mu\iota$, $\mu\chi\nu\theta\acute{\iota}\nu\omega$ (im Dialog unser *ich verstehe*) statt ihrer Perfecte, wenn der Inhalt des Vernommenen als noch in der Gegenwart vorschwebend zu denken ist.“

Toda dočim so slovníčarji to posebnost v grščini teoretiški natančno označili ter se ž njo bavi vsaka, tudi šolska slovnica grška, molčé trdo vsi nemški slovníčarji o sorodnem nemškem pojavu. Samó v Adelungovi sicer že zastareli slovnici sem našel o nji kratko opombico; v „Umständliches Lehrgebäude der deutschen Sprache“ (Zweiter Band. Leipzig. 1782. § 674. str. 375.) piše Adelung: „Nicht seltener wird das Präsens anstatt des Präteriti gebraucht: ihr höret es ja, dass ich mich nicht zwingen lasse, wo billig das Perfectum stehen sollte, ihr habt es ja gehört, weil diese Empfindung doch schon wirklich vorüber seyn muß.“

Najnovejše nemške slovnice se pa ne spominjajo te posebnosti, niti najboljše, kakor Grimmova ali Heysejeva. To navidno nebrižnost nemških slovníčarjev bode menda staviti na rovaš nemške neobčutnosti za dovršnost in nedovršnost dejanja; Nemcu *ich höre* ni samó *slišim*, temveč tudi *sliševam*, *ich bemerke* mu ni samó *opazim*, temveč tudi *opazam*. Nemški posluh je v tem oziru že popolnoma oslabil. Grimm se sicer gledé na dovršnost in nedovršnost glagolov v sedanjiku kaže jako občutnega na ónem mestu, katero smo že navedli (gl. Mikl. l. c. 289.): „es ist dem deutschen fühlbar, dass von einem sterbenden, reisenden, lesenden, bleibenden nicht gesagt werden dürfe: er verstirbt, verreist, durchliest, verbleibt, sondern nur: er stirbt, reist, liest, bleibt, wogegen es im praeteritum unbedenklich heisst: er verstarb, verreiste, verblieb, durchlas.“; toda v nemški svoji slovnici se niti

z besedico ne dotika sedanjnikov *ich höre, erfahre* i. t. d., pač pa široko beseduje o historiskem sedanjiku, ki sevéda z ónim ni v nikakeršni zvezi. Zasedujoč káko opombo o tej posebnosti nemškega jezika, prebrskal sem mnogo nemških slovníc, učenih in šolskih, toda vse zastonj; zató pa me je veselilo tembolj, ko sem zasledil grško slovnico, v kateri se omenja tisti pojav. Valentin Hintner namreč (*Griechische Schulgrammatik*. Wien. 1888. § 360. 1. a) β) navajajoč grške sedanjike, ki rabijo ali zgolj ali zajedno kot perfekti, prav praktično vzporeja ž njimi sorodne nemške sedanjike ter konstatuje sledove jednake rabe celó v latinščini; Hintner velí: „Das praes. kann auch eintreten a) für die Vergangenheit α) als praes. historicum = dem lat. u. deutschen praes. hist. β) bei den Verbis: νικῶ *vinco bin Sieger*, κρατῶ *bin Herrscher*, ἡττῶμαι *bin besiegt*, ἄδικῶ *habe Unrecht*, ἐξόριζομαι *bin verbannt*, ἴκω *bin da*, ὄρχομαι *bin fort*, ἀκούω *παραδίδωμαι, γινώσκω, μνησθῆναι*. λέγω wie im Lat. audio, video, dicit cet. und im Deutschen: *ich höre, sehe erfahre, bemerke*. Die Wirkung der Handlung, deren Eintritt bereits vergangen ist, dauert in der Gegenwart noch fort.“ Ni mi treba zopet opomniti, da slovenski izrazi, kateri se dandanes pogostoma rabijo zlasti v časnikih kakor: „*slišimo, zremo, opazimo* . . .“ niso nič drugega, nego goli prevodi dotičnih nemških rečenic. Polovične pa so tudi poprave: „Kakor *doznavamo, zvedamo, opažamo*“; jedino prav je tû reči: „Kakor *smo slišali, zvedeli, opazili* . . .“ Kvečjemu bi se dala morebiti opravičiti rečenica: „*Vidim*, da se nisi učil“ = *prepričal sem se*, da se nisi učil; *vidim* rabi namreč i kot dovršnik i kot nedovršnik, prim. Mikl. l. c. 281. 11. Bržkone je pa tudi to prevod nemškega: „*ich sehe, dass* . . .“

Skoro bomo pri kraji; morebiti da smo prezrli še to ali óno podrobnost, ki se dostaje našega vprašanja in bi je mogla še bolj pojasniti. Toda saj se gotovo drugoč ponudi še prilika, da rečemo katero o tem predmetu, ako izprožijo morda o njem še káko debato naši pomenki. Sedaj samó še nekatere malenkosti!

G. prof. L. P. piše v „Zvonu“ X. št. 11.: „S tem da sedanjik nima trajnostnega pomena, še ne neha biti pravi sedanjik, kaj bi sicer tudi bil, pretekli čas ni in prihodnjik tudi ne more biti.“ Na to vprašanje nam odgovarja točno P. St. Škrabec na mestu že navedenem (Cvetje, VII. 2.): „Glagoli so v slovenščini perfektivni in imperfektivni: *rešiti* λύσις, *reševati* λύειν. Imperfektivni imajo tri čase: praesens *rešujem* λύω, imperfectum *reševal sem* ἔλυνον, futurum *reševal bom*. Perfektivni pa imajo štiri čase: perfectum *rešil sem* ἔλυνον, plusquamperfectum *rešil sem bil* ἐλὼν, futurum exactum *rešil bom* ἐλὼν ἔσονται, aorist *rešim* ἔλυσον. „Jaz *rešim* vsaki vozal, keder si bodi, pa zdaj ravno ne *re-*

šujem nobenega.“ Iz tega zgleda je menim da zadosti očitno, da „rešim“ ne pomenja sedanjega časa in torej ni praesens (razen po obliki); „rešim“ naznanja le doveršenost dejanja, je torej *ῥέστωρ* v pravem pomenu te besede, t. j. neomejen čas. Ravno zato pa se lahko rabi, ako je iz konteksta pravi pomen zadosti jasen, tudi za djanje, ki je vže doveršeno, to je v pripovedovanju za perfectum, ali pa za djanje, ki se še le ima doveršiti, to je v napovedovanju za futurum exactum.“ — Jasno je torej, da so sedanjiki dovršnih glagolov pravi aoristi in kot taki lahko vse drugo, samó pravi sedanjiki ne.

(Konec prihodnjič.)

LISTEK.

Levstikovi zbrani spisi, katere ureja, kakor znano, g. prof. Levec, tiskajo se prav pridno, vender ne bodo na prodajo, predno niso popolnoma natisnjeni. Gospod prof. Levec dodá tej izdaji obširen životopis Levstikov in — kar pozdravljamo sôsebno veselo — kratek tolmač posamičnih pesmij in menj znanih besed. Zbranih spisov utegne biti do sto pól.

»Obrtno spise«. Sestavil Anton Funtek, c. kr. strokovni učitelj v Ljubljani. V Celji. Natisnil in založil Dragotin Hribar. 1891. 8. 165 str. Cena 80 kr. — Obrtni stan je danes na jako odličnem mestu v družbi in državi. Po neumornem svojem prizadevanji in s pomočjo raznih vplivnih faktorjev si je znal priboriti občo veljavo in splošen pomen. Vender na tej stopinji se bode ohranil le tedaj, ako bode neprestano napredoval in razumno uporabljal pomočke, katere mu podaja moderna dôba v toliki obilici. Poleg ročne spretnosti in izurjenosti v svoji stroki potrebuje denašnji obrtnik dôkaj drugega znanja; pozná naj temeljne zakonite določbe o obrtnem poslovanji; vésé bodi ónim točkam trgovskega zakonika, ki se ozirajo na njegov stan; priročni naj mu bodo najvažnejši poštni in telegrafski propisi — sploh naj se umeje gibati v javnem življenji, ako hoče uspešno konkurirati z mnogimi tekmeci iz dóma in tujine. Pri tem bóji za obstanek pa je slovenski obrtnik na posebno težavnem stališči. Živéč v oskromni domovini svoji, oddaljen je nekako od glavnih cest svetovnega prometa; óni bogati pomočki, ki jih ima n. pr. nemški njegov továriš na razpolaganje, ti so zánj nekoliko zaprti, nekoliko neumevni. Sôsebno literarni viri za obrtni stan so v nas še takó malo razviti, da moramo vsako novo delo v tej stroki pozdraviti posebno veselo. Taka knjiga je »Obrtno spise«, namenjena šolskemu pouku na naših mladih obrtnih zavodih, a takisto tudi potrebam obrtnega stanú, tedaj praktičnemu življenju sploh. V nji nahajata začetnik in mojster vsa potrebna navodila za pismena dela obrtnega stanú. Sestavljena je po danes veljavnih načelih in propisih, navaja vsa važnejša določila o obrtnem poslovanji iz obrtnega reda, trgovskega zakonika in drugih zakonov, potem glavne poštné in telegrafské določbe, s katerimi mora obrtnik pač čestokrat računjati. V poglavji o vlogah poučuje nevajenega rokodelca in obrtnika, kakó mu je ravnati o vseh pri-likah, kadar mu je pismeno občeovati z oblastvi. V tem oddelku nahajamo poleg drugega, kakó je zglašati slobodne in rokodelské obrte, kakó je prositi koncesije dopuščenim

obrtom, kakó je zglášati podružnice in obrtovalnice, kakó je ravnati, kadar se opusti obrt, kakó je prositi vzprejema v občinsko zvezo, kakó domovinskega lista — iz kratka: izpuščena ni menda nobena prilika, o kateri mora obrtnik napisati vlogo zaradi svojega poslovanja. Ta kratki obris vsebine »Obrtnega spisa« nam kaže, da je knjiga velevažen vir slovenskemu obrtniku. Zvest tovariš in svetovalec mu bode v vseh njegovih poslovnih stvaréh! Kakor vsebina, takó se imamo tudi v jezikovnem oziru pohvalno izraziti o novi knjigi. Jezik je čist, lahko umeven, povsod lepe domače besede in izrazi, a kjer treba, tudi primerna tujka. Svetovni promet je dal nekaterim tujkam domovinsko pravico po vsem širem svetu, in brezpametno ter brezuspešno bi se bilo v knjigi, namenjeni praktični porabi in prometu, postavljati na stališče suhoparnega purista in trebiti vse in povsod. — Končno moram omeniti še ličnega tiska in spretno tehniško izvedbo naše knjige. Vidi se, da je izdelana posebno skrbno. Tiskarna Drag. Hribarja v Celji je pokazala s tem proizvodom, da stoji na vrhuncu moderne tiskarske umetnosti. »Obrtno spise« je tedaj vredno v vsakem oziru, da sežejo po njem naši rokodelci in obrtniki. Obrodilo jim bode obilnega sadja!

Ivan Š.

Puška repetirka (Repetier-Gewehr) v vprašanjih in odgovorih s slovarčkom cesarskim in kraljevim vojakom v pouk. Spisal in založil *Andrej Komel pl. Sočeban*, c. in kr. major v pokoji. V Ljubljani, 1891. Tisek „Národne Tiskarne.“ — Čislani pisatelj slovenskih vojaških knjig, g. major Komel pl. Sočeban, razlaga o tej preprosti in lahko umevno pisani knjižici vse, kar je treba vojaku vedeti o puški repetirki. Poleg pouka o repetirki čitamo v slovarčku tehniške izraze, o katerih moramo reči, da so večinoma izbrani jako srečno. To je že deseta knjiga, s katero je g. pisatelj odličil strokovno vojaško književnost našo, in sedaj zopet obeta novo knjigo, namreč „Poučilo o streljanji.“ Vse knjige se dobivajo pri g. Komelu v Gradci (Grazbachgasse 40) in po vseh knjigarnah slovenskih. Cena „Puški repetirki“ 20 kr.

„Šestdeset malih povestij za otroke.“ Poleg italijanskega izvirnika spisal *Janko Leban*, nadučitelj v Begunjah pri Cerknici. V Ljubljani, 1891. Založil *Janez Gioutini*. — Ta lična knjižica podaja na 44 straneh dôkaj zanimivega in prikladnega berila mladini slovenski. Jezik je lep, in kar nam posebno prija, tudi vseskozi preprost, otroškemu duhu primeren. Cena 20 kr.

„**Martin Krpan**“ v ruskem prevodu. Upravišтво „Slovanskega Sveta“ v Trstu je izdalo to krasno pripovedno delo Levstikovo v ruskem prevodu, katerega je oskrbel g. prof. *M. Hostnik*. Vešči poznavalci ruskega jezika so se izrazili jako povoljno o ruskem Martinu Krpanu, in zato priporočamo to knjižico vsakomur, kdor hoče čitati našega Krpana v ruščini. Izvod stane po pošti 18 kr., pet izvodov velja 85 kr., deset izvodov 1 gld. 60 kr. Naročnino vzprejema upravništvo „Slovanskega Sveta“ v Trstu.

„**Lepa Vida**“ se imenuje izvirna drama v petih dejanjih, katero je nedavno g. dr. *Vošnjak* izročil »Dramatičnemu društvu.« Predstavljala se bode še v tej gledališki dôbi, vendar šele v novem deželnem gledališči.

„**Amerikanski Slovenec**.“ Rojaki naši v Ameriki so si ustanovili svoj poseben tednik, ki izhaja vsak četrtek v veliki obliki na štirih straneh, katerih sléharna ima po šest oddelkov v stavku. Prva številka je izšla dné 3. kimovca. List se tiska v slovenski tiskarni, baje nalašč ustanovljeni zanj. Naročnina mu znaša za evropske države 3 dolarje ali 6 gld. 50 kr. in se pošilja izdajatelju in lastniku, g. Antonu Murniku, Chicago III, 65 Cor. W. 19 th. & Johnson Str., lahko pa tudi g. Antonu Obrezi, tapetniku v Ljubljani. „Amerikanskega Slovenca“ toplo priporočamo vsem rodoljubom, ki se zanimajo za ameriške rojake naše.

Nove muzikalije. Slovenske pesmi za sopran, alt, tenor in bas. Uglasbil in velečastitemu gospodu Sim. Gregorčiču, slavnemu pesniku slovenskemu, posvetil Hr. Volarič. Op. 7. V Ljubljani. — Tiskali J. Blaznikovi nasledniki. Lastna založba. Cena zvezku je 70 kr. (po pošti 75 kr.) Naročuje se: H. V. v Kozani, p. Kojsko — Gorica na Primorskem.

Takšen je naslov mično in prav čedno avtografiiranemu zvezku Volaričevih pesmi op. 7. Vsebinska je nastopna: 1. Slovanska pesem, bes. J. Stritarjeve. 2. Pogovor z domom, bes. J. Jenkove. 3. Ne zveni mi, bes. S. Gregorčičeve. 4. Pomlad, bes. J. Virkove. 5. Gospodov dan, bes. Fr. Krekove. 6. V noči, bes. Savo Zoranove. 7. Ljubav, bes. J. Kalčičeve. 8. Na planine, bes. Krilanove. 9. Poziv k petju, bes. ? Ako hočemo biti skladatelji pravični, priznati moramo, da je pri njega vsakem novem delu opaziti velik napredek v glasbi, a tudi slovenskim pevcem prav dobro ugajajo pesmi Volaričeve, ker slone na takó zvanem modernem slovenskem glasbenem duhu. Prav zato so njega skladbe čimdalje bolj obljudljene, in nadejamo se, da ostane skladatelj svetla zvezda slovenskega glasbenega neba. Harmonija teh pesmi je prav lepa in mnogostranska; s harmonijskimi oblikami skladatelj nikjer ni v zadregi; vse teče nekako gladko in neprisiljeno, glasovi se lepó menjujejo, v skupnosti pa se pesmi slišijo polnoglasno in prikupno.

Na majhen nedostatek pa vendar opozarjamo skladatelja. Basovski skok iz $\frac{3}{4}$ akorda ni dovoljen, zato ker ta akord pripada šibkim harmonijskim oblikam in je torej navezan na dijatoniški postop. Glej štev. 2., 6. takt in jednako. Harmonija je zelo zmešana štrana, torej je treba v porabi največje doslednosti, da se nam ne bode očitalo neznanje. Drugega nimamo dostaviti, nego to: Pesmi Volaričeve iskreno priporočamo vsem pevcem in pevovodjam po Slovenskem in prepričani smo, da bodo z njimi jako zadovoljni.

D. F.

„Máterin blagoslov“. Gospod Anton Foerster je uglasil ta znani igrokaz, tako da je sedaj popolnoma opereta. Ker je glasbeni del precej obširen, treba bode tekst izdatno okrajšati in mu dati bolj obliko libreta. Foersterjevo delo se uprizori še v letošnji gledališki dóbi.

„Cavalleria rusticana“. „Dramatično društvo je sklenilo pogodbo s slavnim skladateljem opere: „Cavalleria rusticana“. Skladatelj *Pietro Mascagni* in založnik *Edoardo Sonzogno*, zastopana po dr. O. F. Eirichu, zavezala sta se, da smé to opero dati v Ljubljani jedino le „Dramatično društvo“. S to pogodbo je sevéda spojena znatna gmotna žriva, toda pomisliti je treba, da se je s tem storil tudi znaten napredek v razvoji slovenskega gledališča. Libreto je skrbno in izvrstno preložil naš pesnik, gospod *Anton Funtek*, kateri je „Dramatičnemu društvu“ kot libretist s svojim sodelovanjem nemala podpora. Ako se pokaže potreba izdaje slovenskega prevoda, bode se tudi zánjo skrbelo pravočasno.

Bláž Potočnik. V Št. Vidu nad Ljubljano je ondatna čitalnica dné 4. m. m. praznovala petindvajsetletnico svojo in zajedno dostojno poslavlila spomin svojega ustanovitelja, župnika Blaža Potočnika. Na pročelji župne cerkve šentvidske se je namreč vzdala spominska ploča z napisom: V tej fari je kot župnik 39 let pastiroval gospod Bláž Potočnik, ustanovitelj narodne čitalnice. „Kdor hoče živeti in srečo imeti, naj dela veselo in moli naj vmes.“ — Narodna čitalnica ob svoji petindvajsetletnici 4. oktobra 1891. — Pri tej priliki je izšla lična spomenica, katero je spisal g. *Janko Žirovnik*, nadučitelj v Št. Vidu. Zanimiva knjižica priobčuje v štirih oddelkih životopisne črtice o Potočniku, pisane za preprosto ljudstvo, in prinaša dôkaj dovtipnih izrekov Potočnikovih, ki je bil sploh jako šaljiv in zabaven družabnik. Spomenica ima tudi dobro pogojeno

podobo pokojnikovo in stane samó 10 kr. Dobiva se pri pisatelji v Št. Vidu nad Ljubljano.

Schlusswort zur Ortsnamenforschung in Kärnten. Klagenfurt 1891. (To in prejšnjo knjižico „Zur Ortsnamenforschung in Kärnten“ prodaja knjigar A. Raunegger v Celovci za 30 kr.). Katoliško-politiško in poljedelsko društvo za koroške Slovence je izdalo končni odgovor na drugo brošuro g. A. pl. Jakscha: Eine offene Antwort auf die anonyme Schrift „Zur Ortsnamenforschung in Kärnten“ etc. V tem odgovoru pobija izobražen slovenski pisatelj, ki se pa ne smé imenovati s polnim imenom, da ga „ne potipljejo z debelim prstom,“ najprej sumničenja in splošne fraze g. pl. Jakša ter mu dokazuje strankarstvo in tendencioznost. Več svojih prejšnjih trditev in sumničenj je moral gosp. pl. Jakš nekako sramežljivo in skrito preklicati, a vendar neče spoznati, da je na krivem poti. Sklicuje se zopet na stare listine iz XV. stoletja, v katerih se že nahajajo nemška imena za slovenske vasi, a slovenski pisatelj mu odgovarja, da to le dokazuje, da so že takrat slovenska imena predstavljali, ne pa da je nemško ime starejše od slovenskega. Še sedaj se nahaja v Nemcih mnogo slovenskih krajevnih imen, katera so pa v srednjeveških listinah čisto drugače zabeležena, dokaz temu, da so nemški pisarji slovenske vasi časih prekrščevali do cela svojevoljno. Potem prehaja g. pisatelj k posameznim neistinitim trditvam pl. Jakša ter mu zlasti obširno in korenito dokazuje, da se vas *Eis* (Led med Pliberkom in Št. Pavlom) ni imenovala prvotno „Eisen“, da torej slovensko ime ni svojevoljno skovano, nego da je nemško ime zgolj le prestava slovenskega imena. Pl. Jakš ima jako čudne pojme: priznava sicer, da so Slovenci pred Nemci stanovali na Koroškem in da se je večina Koroške šele v mnogih stoletjih ponemčila, vendar hoče dokazati, da so nemška imena na Koroškem starejša od slovenskih! Politiško društvo za koroške Slovence je spoznalo, da namerjajo pl. Jakša trditve škodovati političkim pravicam Slovencev na Koroškem in zato se po pravici in kar najodločneje ustavlja napačnemu tolmačenju krajevnih imen. Zato pa je tudi izdalo omenjeni dve knjižici, ki sta radi temeljitosti svoje vredni, da jih pazno čita vsak zaveden Slovenec in se prepriča o nakani Nemcev.

S. R.

Poziv slovenskim pevcem. Slovenci radi in dobro počó, tega nam ne odrekajo celó nasprotniki. To svojstvo naše nas je usposobilo, da so se v vsakem večjem kraju osnovali pevski zbori, ki s pesmijo slovensko in slovansko pospešujejo društveno življenje, budé in krepé národno zavest. Ali ta namen pevskih zborov, dasi lep in plodonosen, ne more in ne smé nam zadoščati v središči Slovenije. Slovenci smo zadnja leta vsestranski napredovali in se popéli v vedi in umetnosti do samostalnega, na strokovno izobraženje oprtega delovanja, čegar najvišji namen je znanstvena in umetniška popolnost. Ali naj torej zaostajamo v umetnostnem petji? Ali naj nam ne bodi i pri petji do tega, da se dvignemo do óne visoke stopinje, na kateri samopravno kraljuje glasba kot umetnost, izključujoč vse neumetnostne težnje? Národova čast zahteva od nas, da ne podrejamo več petja drugotnim namenom, da je marveč negujemo kot umetnost umetniški dostojno.

Te misli so vodile pevce, ko so osnovali novi pevski zbor »Glasbene Matice«. Namen temu zboru je torej, gojiti zgolj umetnostno, akademiško-pevski dostojno petje, ki naj bi bilo merilo, koliko vzmoremo Slovenci v tej glasbeni stroki.

Že prvi javni nastop dne 18. malega travna je pokazal resno voljo zborovo, približevati se temu vzvišenemu idejalu, in strokovnjska ocena je bila sicer stroga, a izrazila je vendar nádejo, da bode bela Ljubljana v nadaljnjem času središče najboljšega jugoslovanskega umetnega petja.

Da pa skoraj upravičimo to nádejo, treba je pevskega zboru širše podlage, kakršno je imel do sedaj. Pevski zbor »Glasbene Matice« se obrača torej do vseh njemu znanih pevcev in pevkin ljubljanskih — snuje se namreč tudi mešan zbor v veliki meri — naj posveti svoje pevske moči vzvišeni, za národno stvar prevažni stvári ter pristopijo polnim številom k društvu.

Opozarjamo še tem pótem, da se je odbor čitalnice ljubljanske, uvažujoč, da nima več svojega pevskega zbora, obrnil do »Glasbene Matice«, naj bi ona prirejala i koncerte v čitalniškem imeni. Tej prošnji se bode ugodilo proti temu, da se varuje koncertom značaj, kateri je utemeljen po namenu pevskega zbora »Glasbene Matice«.

V Ljubljani, dne 3. vinotoka 1891.

J. Vencajz, t. č. načelnik.

A. Štrle, t. č. tajnik.

Obči zbor »Glasbene Matice« je bil dne 10. vinotoka v Knežjem dvorci. Predsednik g. Fr. Ravnikar je pozdravil navzočne društvenike in zlasti poudarjal veselje in znameniti pojav, da se je v okviru »Glasbene Matice« osnoval samostojen moški zbor, ki bode že letos na vabilo čitalnice ljubljanske prirejal koncerte in imel še važnejšo nalogo prihodnje leto v deželni razstavi. Nató je tajnik g. Jožef Paternoster prečital obširno poročilo o delovanji »Glasbene Matice« v letu 1890./91., iz katerega posnemljemo, da je »Glasbena Matica« primerno poslavlila tristoletnico, odkar je umrl naš rojak, slavni cerkveni skladatelj Jakob Gallus. Nad 50 pevcev je namreč dne 12. malega srpana pelo Gallusovo mašo v stolni cerkvi; namerjani koncert pa se je moral odložiti in bode bržkone koncem t. l. — Poverjeniki so se mnogo trudili za društvo; odbor je vsestranski podpiral nabiranje národnih pesmij. Pevski zbor »Glasbene Matice« je prvič nastopil dne 18. malega travna in si pridobil obče priznanje. Odbor je sestavljal zapisnik vseh muzikalij, katere je izdala »Glasbena Matica« do leta 1889./90., in priredil novo izdajo I. in II. »Lovorike«, ki izide pričetkom prihodnjega leta. Na mednárodno razstavo za glasbo in gledalištvo leta 1892. na Dunaji pošlje »Glasbena Matica« vse muzikalije, izšle od leta 1873. Koncem meseca kimovca je štela »Glasbena Matica« skupaj 511 članov, in sicer 219 ljubljanskih, 253 zunanjih, 34 ustanovnikov in 5 častnih članov. Za leto 1890./91. je izdala »Osem moških zborov« in »Tri mešane zборе«, katere je zložil g. Anton Nedvéd.¹⁾ Učencev je bilo vpisanih 247; poučevalo je 5 učiteljskih močij. Odbor je priredil dva domača koncerta in obični šolski koncert v redutni dvorani, kjer je zlasti orkester glasbene šole častno rešil nalogo svojo. Končne preizkušnje so letos izostale zaradi nedostatnih šolskih prostorov; letos se je preselila »Glasbena Matica« v prikladnejše prostore v Knežji dvorec. Podpore je dobila v tem letu 1900 gld. — Po tem pohvalno vzprejetem izvestji je poročal blagajnik g. Ivan Krulec o denarnem stanju. Dohodkov je bilo gld. 6874.69, troškov gld. 6686.59, torej je preostanka gld. 188.10. Vse društveno imenje znaša gld. 5845.74. Proračun za leto 1891./92. kaže nedostatka gld. 1772, katerega bode móci pokriti s podporami náučnega ministerstva, deželnega zbora, mestnega zbora in hranilnice krajske. — Nató sta naznanila računsko pregledovalca gg. dr. Fr. Gross in Jožef Noll, da so računi v popolnem redu, blagajniku pa se je na predlog g. predsednika izrekla zahvala za marljivo poslovanje. Potem se je vršila volitev novega odbora. Vzklikoma je bil izvoljen za predsednika dosedanji predsednik g. Fr. Ravnikar, v odbor pa so bili izvoljeni vsi dosedanji odborniki; samó namesto g. dr. Bleiweisa Trsteniškega, ki se je zaradi obilnih drugih poslov odpovedal odborništvu, izvoljen je bil g. dr. Lavrencij Požar. V odboru so torej: Fr. Drenik, dr. Andrej Ferjančič, Anton Foerster, Ivan Krulec, dr. Danilo Majaron, Jožef Noll, Jožef Pa-

¹⁾ Ocenó teh muzikalij priobčimo v prihodnji številki.

ternoster, dr. Lavrencij Požar, Anton Svetek, Vojteh Valenta, Ivan Vencajz, Andrej Žumer; zunanji odborniki so: Danilo Fajgelj, Simon Gregorčič, Anton Starec, Fr. Šušteršič, Janko Žirovnik. (Odbor se je dne 13. vinotoka ustanovil takó, da mu je tajnik gosp. Paternoster, blagajnik gosp. Krulec, šolski nadzornik g. Vencajz in arhivar g. dr. Požar).

Po končani volitvi je pojašnjeval g. svetovalec Vencajz, zakaj se je morala mesečna učnina povišati, in poudarjal, da je v šoli za godála 52 učencev; zató naj odbor skrbi za izdatno podporo. Govorilo se je tudi o potrebi, da se skrbi za ustanovitev mestne godbe, g. dr. Požar pa je izrazil željo, naj bi »Glasbena Matica« izdajala tudi skladbe v lahkem zlogu za klavir. Ko je še g. Foerster poudarjal, naj se dela na to, da bode »Glasbena Matica« kdaj deželni zavod, kakor je novoosnovani »Glasbeni zavodi« v Zagrebu, sklenilo se je zborovanje. — Kakor je razvidno iz tega poročila, deluje »Glasbena Matica« jako uspešno; uspevala pa bode še bolj, ako jo izdatneje podpirajo imoviti rodoljubi naši.

Iz muzejskega društva. Dne 14. m. m. je predaval g. arhivar Anton Koblar o zgodovini železarstva na Kranjskem. V prvem delu svojega govora je razpravljaval zgodovino železarstva v prirodopisnem in v drugem delu v pravnozgodovinskem oziru. Razkazoval je železne rude, od katerih se na Kranjskem topi železo; potem je govoril o različnih načinih, kakó so v raznih dobah topili rude, in poročal na podlagi prazgodovinskih raziskavanj, da je slovela dežela naša že od nekdaj za jako železato. Opisoval je tudi raznotere plavže, sosebno v Železnikih in Kropi, kjer so železo na „volka“ topili. V drugem delu je navajal rudarske zakone in vzroke, zaradi katerih se je kranjsko železarstvo časih močno povzdignilo, časih opešalo. Zanimivo predavanje je g. Koblar pojašnjeval s posebnim zemljevidom, iz katerega je razvidno, koliko je bilo fužin, zlasti proti meji italijanski.

Slovensko gledališče. Predstava dne 4. vinotoka: »Zadnji list«. Veseloigra v treh dejanjih. Francoski spisal Victorien Sardou, preložil — . — Ta predstava, s katero se je pričela letošnja gledališka doba, ogrela ni našega občinstva. Dejanje samo je dokaj siromašno; tistemu lahkeemu konverzacijskemu tonu pa in duhovitemu dovtipu v razgovoru, kateremu se čudimo baš v proizvodih francoskih in s katerim sloveči pisatelj zakriva nedostatke v tej igri, naši igralci še niso véšči. Zató sta jedino le gospá Borštnikova in gospod Borštnik izvršila svojo nalogo, kakor smemo zahtevati; polivalili bi največ še gospó Danilovo in gospodičini Nigrinovo in Slavčevo, dočim sta gospoda Danilo in Perdan pretiravala prav po nepotrebnem. Po naših mislih bi bilo gledališko dóbo začeti z ložjo igro, nego je »Zadnji list«.

Predstava dne 11. vinotoka: »To je moja maksima«. Veseloigra v enem dejanju. Spisal Alfonz Pirec. — »V Ljubljano jo dajmo«. Izvirna veseloigra v treh dejanjih. Spisal Josip Ogrinec. — Pirčeva veseloigra je, rekli bi, zgolj dramatiški poskus in zató sevéda ne more uspeti na nobenem odru. Toda, ako se že predstavljajo takšne stvari, kar je napósled hvalno in vzpodbudno pisateljem slovenskim, tedaj je igralcem vsekakor dolžnost, da jih predstavljajo skrbno, kolikor móči. Ali našim igralcem, žal, ne moremo prihraniti očitania, da se niso kár nič potrudili za to predstavo. — Ogrinecova igra nima posebne gledališke tehnike; kazé jo zlasti predolgi samogovori in prerobati dvogovori, kateri bi se bili iz lahka okrajšali in opili brez sléharne škode. Vender so značajni zajeti iz življenja, risani dovolj krepko, dovtipno in resnično, zató je bil tudi uspeh predstave dovoljen. Izmed igralnega osebja imenujemo zlasti gospodičino Nigrinovo, gospó Borštnikovo in Danilovo in gospoda Danila in Verovška. Poslednjemu bi sevéda ne bilo treba tolikanj roboto izvrševati svoje naloge.

Predstava dne 18. vinotoka: »Bratrance«. Burka v jednom dejanji. Češki spisal dr Jos. Štolba. Preložil Ignacij Borštnik. — »Vzbujeni lev«. Komična opereta v jednom dejanji. Poslovenil Jakob Alešovec. — Prva igra si je pridobila zaradi jako srečnega motiva in tudi dobrega igranja popolu uspeh. Gospod Borštnik je igral ta večer posebno vrlo in je do dobra pogodil nalogo lahkoživega premeténca. Tudi vsi drugi igralci so prijali. Takih predstav si želimo še mnogo. — »Vzbujeni lev« je melodijozna in zato obljubljen opereta. Gospá Grbičeva in gospodičina Daneševa sta izvrševali svojo nalogo točno kakor vselej, takisto je g. Štamcar vrlo pogodil obsežno partijo vzgojnika Placida. Opernega pevcá g. Bučarja, ki je po daljših studijah v Pragi iz nova nastopil na odru našem, pozdravljalo je občinstvo posebno prijazno, žal, da je imel ta večer le oskromno in tudi nevaležno nalogo. Upamo, da skoro nastopi v večji nalogi. Močni mešani zbor, ki je prvič nastopil ta večer, bode »Dramatičnemu društvu« izvestno velika pomoč pri operetnih predstavah. Koučno še to. Libreto je sicer vselej le podržena stvar, vendar bi bilo skrbeti za to, da se nam podaja v čistem pismenem jeziku. Pri »Vzbujenem levu« pa bi mu bilo res treba kár najskrajnejših jezikovnih poprav!

Predstava dne 25. vinotoka: »Trije klobuki«. Francoski spisal A. Hennequin, preložil Fr. Končan. — Dobra francoska burka bi se bila tudi dobro igrala, da so vsi igralci znali svoje naloge. Kupleti neznanega mojstra, katere je pel g. Borštnik, pa so bili nepotrební in tudi do cela ponesrečeni. Predstava v obče ni bila slaba. Vrlo sta se potrudili gospá Danilova in gospodičina Slavčeva, mimo njiju gospodje Borštnik, Verovšek in Sršen.

VIII. izkaz darov za Prešérnov spomenik.

	Prenesek .	gld.	652 99
Pavlina Resmanova na Brežini	„	2'—	
Prebitek občedijske veselice v Kamniku	„	30'30	
Janko Krsnik, c. kr. notar na Brdu	„	10'—	
	Skupaj .	„	695'29

O rokopisni ostalini Dav. Trstenjaka. (Konec.) Kaj je iz starih pisem znana o početku cirkve svetega Miklavža?

Iz naj starejših pisem, ktera so dozdaj znana in hranjena v knjižnici sv. Pavla v laboški dolini, zvemo, da je leta 1124. bil posestnik ob vodi Sečnici v graškeji dolini, grof Bernhard iz Spannheim, brat vojvode koroškega Henrika III. Ker Sečnica teče od Sečnjaka skoz Apače, sv. Urbana v Mislinjo, ter so posestva grofa Bernharda ležale v onej dolini. Ta posestva je leta 1147. grof Bernhard zamenjal z posestvi, ktera so imeli žlahni Gospodje trušenjski pri Blekovci. Trušenjski žlahniki pa so teh posestev ne dolže imeli, kakor do leta 1189. Istega leta je Henrik žlahnik trušenjski daroval 10 kmetij, in njegov brat Otto dve kmetiji šentpavlovskemu kloštru.

Zdaj je tedaj postal kloster Benediktincev lastnik 12 kmetij ob Sečnici. Dolina od sv. Miklavža do sv. Urbana pa se v starih pismih po nemškem piše: *Wolfspach*. Ker se blizu kraji pravi: *Volčje jame*, ki so gotovo po volkih, ki so nekdanj tam zdržavali se, svoje ime dobili, je *Wolfspach* prestava slovenskega imena: *Volčjak*, *volčji vrh*, ali *volčji potok*. Starotirški Štokurbar od leta 1650. imenuje sledeče kmete v »*Wolfspachu*«.

1. Bartel Hadermaš, 2. Andrej Apačnik, 3. Hanschitschenhof, to je Hanžičev dvor, 4. Juri Ončjak, 5. Anton Žatler in 6. Urban Leder. Te kmetije je torej imel sv. pavlovski kloster.

Sv. pavlovski duhovniki so si na svojih posestvih postavili hrame za stanovanje in shrambo. Ker se njihov naj višji gospod veli: apat, prvi za njim pa: prior, to je prednik, so ljudje začeli praviti kraji: Apače, to je apatovo posestvo, in hiši, v kateri je prior stanoval: Prednik, zakaj apat je poslal duhovne brate v svoje posestvo, da

so obdelovali zemljo, in nagledovali delavce. Ker se stanu pri *Hanžiču* je velelo: »Hof«, je moralo nekda tam naj imenitnejše poslopje stati, in tam je stanoval oskrbnik kloster-skih posestev. Še zdaj cela stavba kaže, da so v tem dvoru bile nekda celice za menihe.

Kedaj se je cirkva sv. Miklavža postavila, ne more se dognati. Ako je številki MIII na stebri ugodnih vrat verjeti, bi že leta 1003. tam stala kaka kapela. V starih pismih se naj preje omenja 10. Junia 1251.

Istega dne in leta se je s pismom danem v Blekovci odpovedal Seifrid žlahnik Marenberški zavetji in varuštvo cirkve sv. Miklavža v Wolfsbachu, ktere pravice so si njegovi predniki po krivem prilastovali, in je cirkvo in njene dohodke sopet izročil Leutoldu, opatu šentpavlovskemu. Drugokrat se imenuje cirkva sv. Miklavža v pismu danem v Bleiburgu 10. Julia 1335.

Istega dne in leta je s pismom danem v Bleiburgu *Konrad žlahni Auffenstein*, deželni glavar Koroškega vojvode, izročil cirkvo sv. Miklavža v »Wolfspachu« opatu sv. Pavlovskemu, čez katero je bil varuh, in si je hotel, ker je imel slovenjegraško grajšino v najem, cirkve prilastiti, a ko se je opat pri višji gospodski potožil, se je pravici na cirkve odpovedal, in ona je zopet postala lastina sv. pavlovskega klostra. Sv. pavlovski Benediktinci so pozneje svoja posestva ob Sečnici prodali, kupili so jih rotneturški gospodje in kmeti so bili postavljeni pod rotneturško gospodsko, desetino pa so tudi morali dajati starotržkim župnikom, cirkva pa je kot podružnica bila izročena farnej cirkvi sv. Pankraca na Gradu.

Cirkva sv. Urbana se v starih pismih omenja naj preje leta 1391. Tistega leta je postavil župnik sv. Pankraca na Gradu svojega kaplana *Joloka*, sina slovenjegraškega kovača *Martina* k podružnici sv. Urbana, da je tam stanoval, in ob nedeljah in praznikih službo božjo opravljal.

Staritrg na god sv. Antona Pušavnika 1883.

Martin Terstenjak,
župnik.

Odkritje spomenika Gajevega. Kakor smo že poročali v zadnji številki, odkrili so dne 27. kinovca v Krapini spomenik dr. Ljudevitu Gaju. Poleg obilega národa iz okolice, meščanstva krapinskega in rodbine Gajeve so se zbrali v slavnostno okrašenem mestu poslanci jugoslovanske akademije, zagrebškega vsenčlišča, »Maticе Hrvatske«, »Društva sv. Jeronima«, »Pedagoškega književnega zbora«, doka književnikov, pevski društvi »Kolo« in »Sloga« i. t. d. Po službi božji so šli gostje na trg, kjer je bila za odličnjake pripravljena tribuna nasproti spomeniku. Vojaska godba je zaigrala Zajčevó pesem »U boj«, navedeni pevski društvi pa sta odpeli národno himno hrvaško »Liepa naša domovina«. Tajnik slavnostnega odbora g. Gedeon pl. Stauduar je prečital spomenico, in g. Andrija Fijan je deklamiral slavnostni proslóv, katerega je zložil g. Božidar Kukuljević, sin Ivana Kukuljevića. Nató je župnik g. Ivan Jakovina v daljšem govoru slikal delovanje Gajevo in zajedno črtal tedanje politiško, kulturno in družabno razmerje hrvaško. Gaj je rodil Jelačića, Jelačić Strossmayerja. — Po slavnostnem govoru je še na kratko izpregovoril podžupan varaždinski g. Štrbac, na čegar znamenje se je končno odkril spomenik: krasno poprsje Gajevo, delo Rendićevó, na ukusno izdelanem stojalu. Národ je navdušeno klical »Slava Gaju!« »Živio Rendić!«, različni zastopniki in posamična društva pa so položila vence na spomenik, mimo drugih v imeni zagrebškega mesta grof Kulmer in v imeni »Národnih Novin« g. Ibler po jeden srebrn lovorjev venec. Po slavnosti je bil banket in potem še ljudska veselica.

Izveštaj Maticе Hrvatske za upravno leto 1890. ima nastopno vsebino: Upravni odbor, poverjeniki, poročilo o velikem zboru dne 14. rženega cvéta leta 1891., umrši ustanovniki (počenski od leta 1842.), člani »Maticе Hrvatske« leta 1890., končno

pravila, književne razpise in imenik ónih knjig, katere je dosihdob izdala »Matica« za svoje člane (110). Članov je štela v upravnem letu 1890. vsega skupaj 7787, med katerimi jih je, kar nam sôsebno prija, 289 na Slovenskem. Želeti bi bilo, da bi to število še naraslo, zakaj »Matica Hrvaška« res podaja članom svojim leto za letom lepšega bera. Vsak ustanovnik plača 50 gld. v desetih rokih, vsak član 3 gld. na leto. Za slovenske člane je izdala »Matica Hrvaška« poseben »Rječnik hrvatsko-slovenski«, katerega dobi brezplačno slôharn Slovenec, ki se vpiše med nje člane.

»Zadruga Malović« se imenuje nova ljudska veseloigra, katero je nedavno dr. Derentin izročil intendanciji zagrebskega gledališča. Igra obseza dôkaj ljudskih prizorov, zlasti tretje dejanje se končuje z burnim ljudskim prizorom, kateremu je treba obilo igralcev. Gospod Faller je obetal, da zloži glasbo od národnih napevov, katere je odločil pisatelj sam; takisto se bodo za kuplete porabili národní napevi. Nekateri se bodo po želji pisateljevi proizvajali s tamburico.

Himna Černohorská a píseň „Onam, Onamo!“ Znani nabiratelj slovanskih národnih pesmij, g. Ludvik Kuba v Poděbradích na Česku je izdal za klavir in petje krasno opravljeno himno črnogorsko (besede Sundečičeve, napev Šulcev) in pesem črnogorskega kneza Nikole I. »Onamo, onamo!« Česku prevodu je dodan tudi izvirni tekst obeh pesmij. Cena 1 gld.

Spomenik Milutinovičev. Odbor za spomenik Milutinovičev v Sarajevu nam naznanja, da se je morala namerjana svečanost v slavo Simovo dné 5. vinotoka odložiti, ker ni došlo zadosti darov. Obrača se torej iz nova do vseh prijateljev Srbstva, da mu po svojih močéh pomagajo zvršiti to lepo národno podjetje.

J. A. Gončarov, jeden najobljubljenějšíh pisateljev ruskich, čegar romani so prelozeni do malega v vse jezike evropske, umrl je dné 27. kinovca v Peterburgu.

Prisega iz leta 1627. Jest Gregor Schiffrer perscheschem Gospudi Bogu Ozhetu nebeschkimu, de sem iest Morzino ta meni faupana Torbiza sldinarmi na negouu samu begorouanie Vgoreniaufsi supet zhes daul inu ischroziul. koker meni. — Zraven slovenskega teksta se nahaja tudi nemški, ki slôve: Ich Gregor Schiffrer schwere Zu Gott dem Allmechtigen das Ich dem Morczina die mir anuertraute Torbiczen mit gelt auff sein selbst begern Zu Oberndorff widerumb Zugestellt Vnd anghendigt habe. Als mir etc. — Tú omenjena vás je Gorenja vás v poljanski dolini na Gorenjskem. Dr. Fr. Kos.

Listnica. Fr. V. Vaša reklamacija je popolnoma nepotrebna, ker smo »Vzdih« že davno zadušili. — R. Takšne pesmi ne sodijo v »Zvon«; pošljite jih »Vrtcu«. — Aliquis. Jedno! — J. K—r. Vi ste samouk, zato poslane pesmi nečemo soditi prestrogo. Za tisek sevéda ni. — Suhin. Z nekaterimi popravami morda kdaj pozneje. — Alastor. Poslane pesmi priobčimo o priliki. Pošljite nam še kaj!

Popravek. V pesmi »Pri molitvi« v »Zvonu«, 8. št., na prvi strani v 9. kitici 3. vrsti beri namesto čas — čas. Dalje v sonetu 7. na strani 474. v 3. kitici, prvi vrsti, namesto svetove cvetove.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrta leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj Janko Kersnik. — Odgovorni urednik dr. Ivan Tavčar.

Upravništvo »Národna Tiskarna« Gosposke ulice št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.